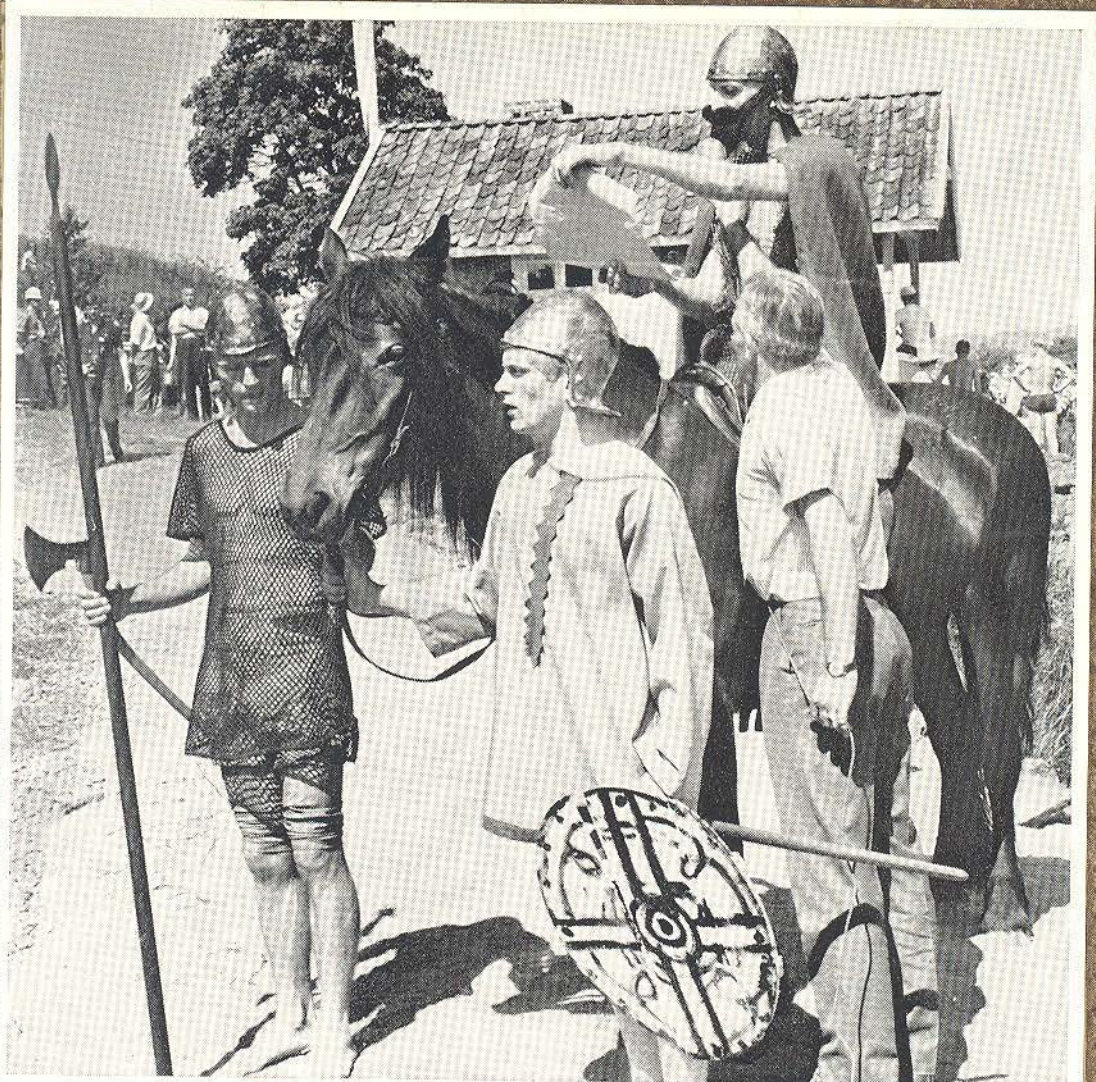

RINGERIKE.

Fra et stevne på Ringerike 1968. «Halvdan Svarte» leser en proklamasjon til folket.

Denne siden er uten tekst

RINGERIKE

1968 - 1969

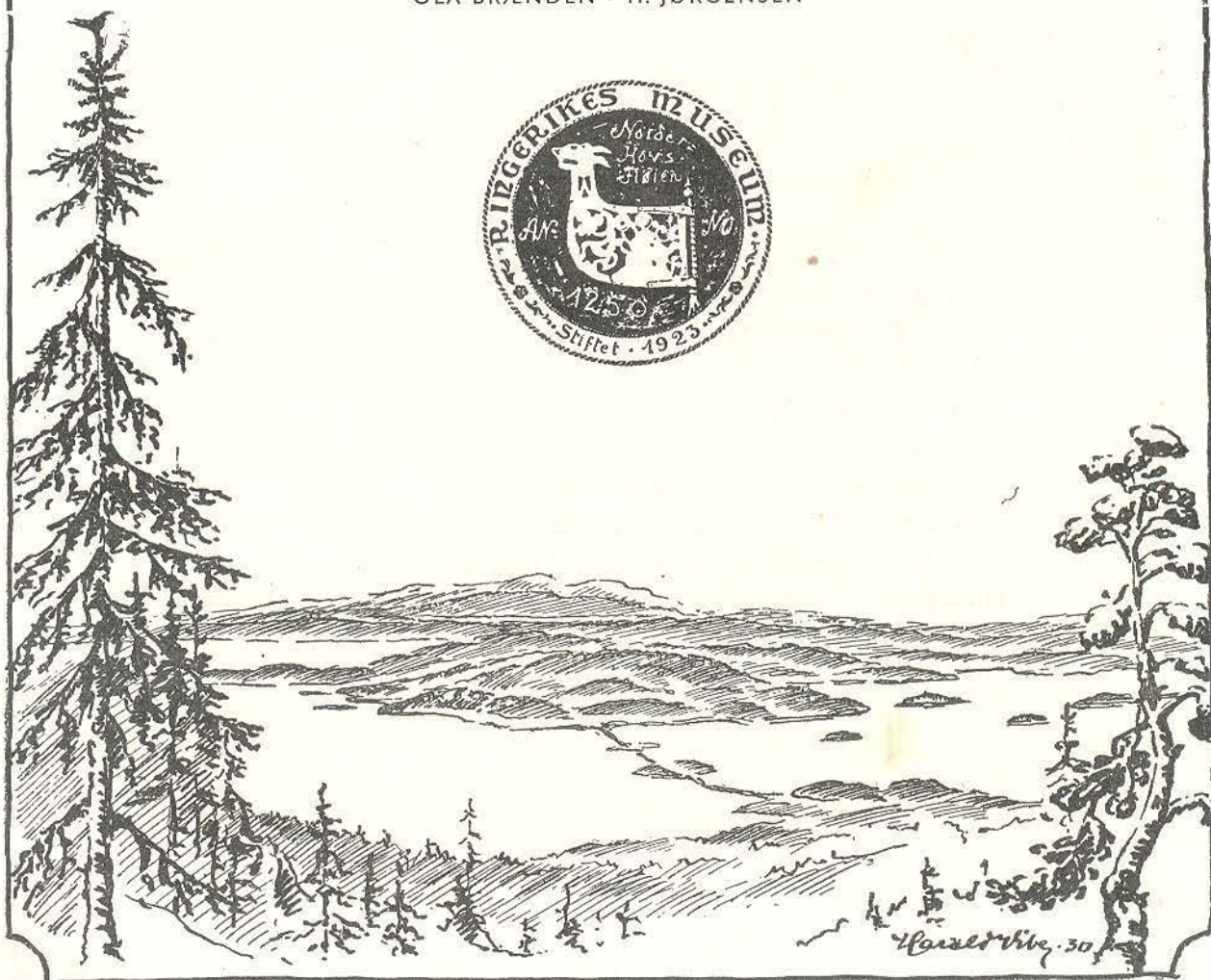
UTGITT AV

RINGERIKES UNGDOMSLAG
OG RINGERIKES MUSEUM

VED

ELLEN HALS

OLA BRÆNDEN - H. JØRGENSEN

INNHold:

Omslagsbilde: Fra et stevne på Ringerike 1968.	
<i>Elling M. Solheim:</i> Dikt	3
<i>Arne B. Bang:</i> Ringeriks Saga	4
<i>Fredrik Schjander:</i> Folk og finner	8
<i>Martin A. Hansen:</i> Sommeren kommer til Aadalen	13
<i>Edv. Omholdt Jensen (Pan):</i> Ringeriks jul i gamle dager	17
<i>Otto Authén:</i> Dikt	22
<i>Einar Heimås Dokken:</i> Etter gamle veier i Ådalen	23
<i>Otto Authén:</i> En 50 kilometers fottur til Hønefoss	27
Historier om «Gleden»	30
<i>Foged I. Wiel:</i> Beskrivelse av Ringerike år 1743	31
<i>Samler:</i> Dikt	32

MENS DET VAR sommer

AV

ELLING M. SOLHEIM

*En sommerfugl flagret
i soldagens vind,
gledet hvert øye,
streifet hvert kind.
— Det var sommer.*

*Den sitret og glitret
fra blomst og til strå.
Violene duftet
og himlen var blå,
— Sol og sommer.*

*Men høsten den kom.
Det blev frukter og frø.
Alt som var skjønt
måtte blekne og dø.
— Ingen sommer.*

*Sommerfuglen klaget
da den hørte dødens bud:
Å — gi meg lov å leve
og folde vingen ut.*

*En sommer er så lite
for den som vinge har.
Du mørke røst der ute
gi meg et gledessvar.*

*Men døden tok den til seg
og tyst bak kappen lo:
Du ville miste vingen
i vinterens skarpe sno.*

*Og hva blev det å leve
når vingen brukket lå.
Ditt liv var jo å sveve
fra jord mot himlen blå
mens det var sommer.*

ARNE B. BANG:

Ringeriks-Saga

STEIN - OG KIRKEN DER

Får en fra Ringerike som gjest på Island anledning til å holde en takketale på Tingvellir, er det riktig som innledning å presentere seg og fortelle at man er bosatt på Ringerike. Ordet Ringerike virker helt magisk. I en forsamling vil man høre et fortidens sus gjennom stillheten. Man kan neppe reise tilbake uten tanken på senere å gjennomgå Ringerikes tidlige historie. Et forsøk skal gjøres her i en bestemt hensikt, slik som det vil fremgå av det som står nedenfor.

I Snorres Kongesagaer (Heimskringla) fortelles i Halvdan Svartes saga: Sigurd Hjort het en konge på Ringerike. Far til Sigurd var Helge den Kvasse og moren var Åslaug. Åslaug var igjen datter av Sigurd Orm — i Øye, Ragnar Lodbroks sønn. Det må antas at Sigurd Hjort ble oppkalt etter sin morfar. Han var gift med Tyrne, datter til kong Klakk-Harald. Hun var søster av Tyra Danebot, Gorm den Gamles, den store danske kongens, hustru. Dette var slekter som tellet.

Sigurd Hjort hadde to barn, Ragnhild — gjev og vakker sier sagaen — og Guttorm «Hertug» som stadig nevnes i Harald Hårfagres saga, og som til slutt dør sottedød i Tønsberg.

Sigurd Hjort ble drept av Hake Berserk en høst på Ringerike. Hake — selv sterkt såret — bortførte Sigurds to barn til Hadeland. Halvdan Svarte som om julen besøkte Hedemarken, et av hans fire kongeriker, hørte om Hake og om Sigurds fall. Han sendte folk over til Hakes gård. Her ble de to fanger befridd og ført over isen til Halvdan. Hake drepte seg selv. Han hadde nok tenkt å ekte Ragnhild, når han var blitt frisk av sine sår. Nå ble det Halvdan som straks giftet seg med Ragnhild. Han feiret bryllupet med et så stort gjestebud at sagaen finner det verd å nevne dette. Ragnhild var da i 20-års alderen, mens broren Guttorm var halv voksen. Vi må anta at dette var omkring år 850. —

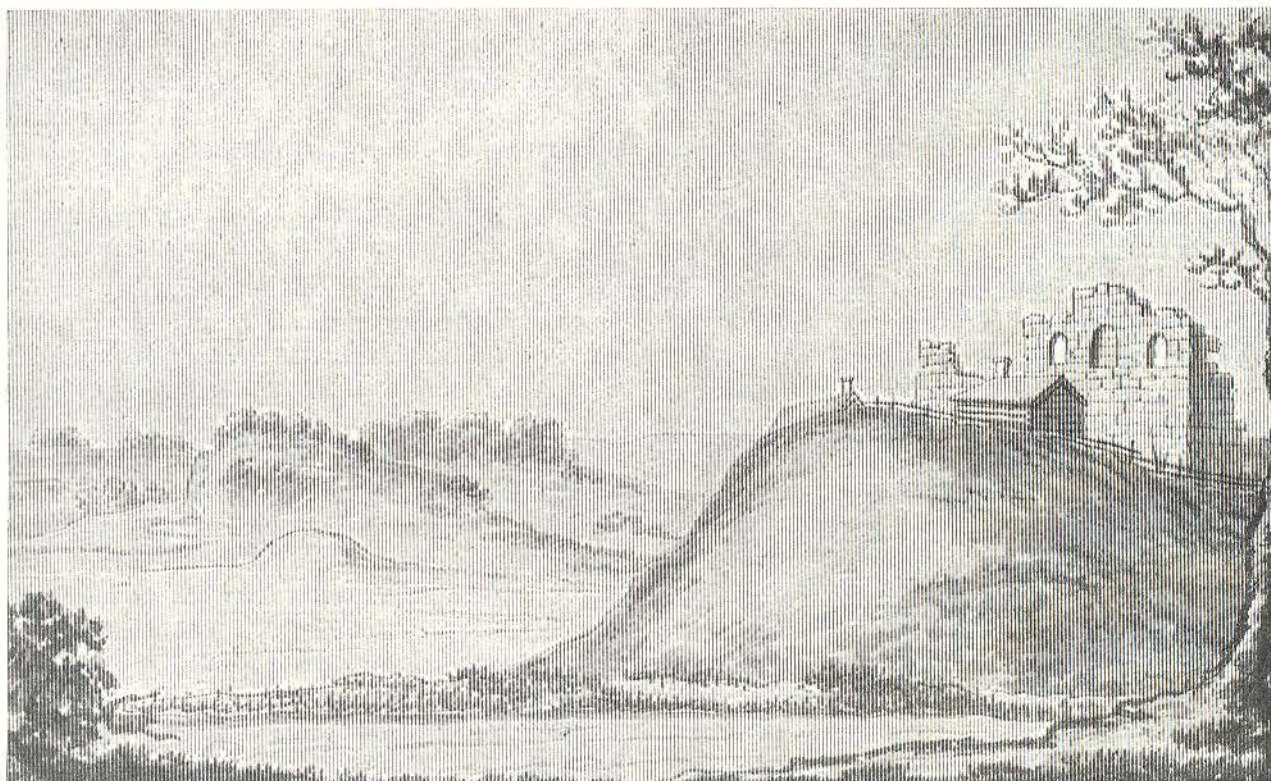
Dronning Ragnhild og Halvdan Svarte fikk bare et barn, Harald — senere Hårfagre — som ble

stor og vakker med godt vett, sier sagaen. Halvdan døde — druknet i Røykenvik — da Harald var 10 år gammel. Morbroren, Guttorm, som nå måtte være vel 20 år, ble fører for Haralds hird. Vi må formode at disse første 10 år av sitt liv bodde Harald på Ringerike. Hans far ble ført til Stein etter sin død, men da det ble gjort krav på ham også fra hans andre riker: Hedemark, Romerike og Vestfold, ble hans legeme delt og en del begravet i hvert rike. Hodet sies i sagaen å være blitt begravet på Stein.

Denne sagaberetningen reiser straks en del spørsmål. Kunne egentlig Ringerike være et av Halvdan Svartes riker? Hans svoger Guttorm levet og var den naturlige arving til sin far Sigurd Hjorts rike. Det kan her være flere løsninger. Halvdan Svarte og Guttorm kan ha hatt hver sin del av Ringerike. Det kan også tenkes at Halvdan Svarte har vært formynder for sin svoger i hans mindreårighet, og på den måten hatt ledelsen i riket. På den andre siden omtaler aldri sagaen Guttorm Sigurdssønn Hjort som konge, men som hertug eller i P. A. Munchs sagaoversettelse som «anfører» (for hirden til Harald Hårfagre).

Spørsmålet om hvem som hersket på Ringerike etter Sigurd Hjort er av betydning, hvis man vil overveie hvilken plass Stein Gård har i begivenhetene. At den var Halvdans, må ansees som sikkert, ellers var han neppe blitt ført dit for å bli begravet. At det også var hans dronning Ragnhild som hadde bragt gården med seg som arvegods etter sin far, er neppe tvilsomt. Man må videre anta at i den tid Halvdan styrte på Ringerike, var Stein kanskje tidens administrasjonssted. Det er vel imidlertid neppe sikkert at administrasjonen av Ringerike før Halvdan og etter Halvdan var knyttet til Stein. Det er andre sentra i bygden, men det er en annen historie.

Vi mener å vite at en del av Halvdan ble begravet i Halvdanshaugen ved Tingelstad på Ha-

Gaarden Steen paa Ringerige Juli 1818.

deland. I sagaen står nevnt Hedemarken, som gjorde krav på ham. Disse to ting kombinert, kan kanskje tolkes slik at forbindelsen mellom Hedemark og Hadeland/Land/Toten var så sterk at området ble sett på som en enhet i denne tiden. Fortellingen om Halvdans ekspedisjon til Hakes gård synes å vise at denne må ha vært på Toten, men sagaen sier Hadeland, som da kan tenkes å ha vært et større begrep enn i dag. Islendingene ser etter kart, som følger en av deres utgaver av «Heimskringla», ut til å ha oppfattet forholdene slik som nevnt her. Grensene for Hamar bispedømme i middelalderen kan være en støtte for en slik oppfatning.

Det må antas at Guttorm Sigurdssønn Hjort døde uten å etterlate seg livsarvinger. Ringerike vil da på det tidspunkt gå over til Haralds-ætten, fordi Halvdan Svartes dronning Ragnhild Sigurdsdatter måtte være broren Guttorms enearving. Videre ville Harald Hårfagre være enearving når Ragnhild døde eller hvis hun var død før Guttorm. Sagaen forteller intet om når dronning Ragnhild døde. Det som her nevnes, forutsetter at kongedømmet, som antydnet ovenfor, ikke tidligere var gått over til Halvdan Svarte.

At Harald Hårfagre innehar riket, nevnes i sagaen. Han lot tillyse stort ting øst i landet da

han var 50 år gammel, og delte denne landsdelen mellom noen av sine sønner, med den bestemmelsen at de kongedømmer de fikk, senere skulle gå i arv fra far til sønn. Til Snøfridsønnene: — Sigurd Rise, Halvdan Hålegg, Gudrød Liome og Ragnvald Rettilbeine — ga han Ringerike, Hadeland og Toten og det som hørte til der. Halvdan Hålegg ble drept på Orknøyene av Torv-Einar Jarl som hevn for at Halvdan hadde drept Torv-Einars far Ragnvald Jarl på Møre. Gudrød Liome druknet utfor Jæren. Ragnvald Rettilbeine ble drept av sin halvbror Eirik Blodøks etter ordre fra faren, fordi Ragnvald var seidmann og drev med trolldom. Tilbake var da bare Sigurd Haraldssønn Rise. Han hadde sønnen Halvdan Sigurdssønn, som må ha overtatt etter sin far. Hos Peder Clausen Friis nevnes begge som konger på Opplandene. Vi må anta at de begge etter tur også var konger på Ringerike. Halvdan Sigurdssønn's sønn Sigurd Halvdanssønn Syr er bedre kjent av sagaen. Han sitter som konge i sin tipp-tipp-oldefar Sigurd Hjorts Ringerike.

Sigurd Syr ble gift med Åsta Gudbrandsdatter Kula etter at hun hadde mistet sin første mann, Sigurds tremenning, Harald Gudrødsønn Grenske. Hennes barn i dette første ekteskap var Olav Haraldssønn, senere den Hellige, som fulgte sin

mor til Ringerike, og vokste opp der. Dette nevnes i sagaen, hvor det også fortelles at Sigurd Syr, Åsta og Olav Haraldsson ble døpt av Olav Trygvasson. Vi er nå fremme til ca. år 1000 (antagelig 998). Siden den gangen må det regnes med at det var et kristent miljø på Ringerike.

Det var derfor svært naturlig at Olav den Hellige søkte hjelp på Ringerike hos Sigurd Syr og hos de andre Haralds-ætlingene i Øst-Norge da han kom fra vikingeferd og ville erobre overkonedømmet i Norge. Han fikk hjelpen, og vi vet hvorledes det gikk. Han erobret hele landet, men måtte etter en tid gå i landflyktighet, og falt ved Stiklestad da han kom tilbake i 1030 — 35 år gammel.

Sagaen forteller at Sigurd Syr og Åstas yngste sønn Harald Sigurdsson (senere Hårdråde), ble hårdt såret i Stiklestad-slaget, hvor han var med bare 15 år gammel. Harald var vel neppe den eneste ringeriking der. Som kongssønn hadde han sikkert godt følge. Han kom seg østover og siden sydover til Byzants (Konstantinopel), hvor han ble fører for Væringene (de nordiske leietropper).

Sigurd Syr var død år før Stiklestadslaget. Is-lendingene setter dødsåret hans til 1018 eller 1019. Dronning Åsta kan vel antas å ha vært 50—55 år ved tiden for Stiklestadslaget. Sigurd Syrs og hennes eldste sønn var Guttorm. (Han er ikke nevnt i sagaen som voksen, men skal etter Peder Claussønn Friis ha hatt barn). Den nest eldste var Halvdan Sigurdsson. Det er i sagaen om Sigurd Syrs og Åstas yngste sønn, Harald Hårdråde, nevnt at en datter av Halvdan, Bergljot, ble gift med Finn Arnesson på Austråt og Yri. Sigurd Syr og Åsta hadde også to døtre, Gunhild som ble gift med Kjetil Kalv på Ringnes på Hedemark, og Ingrid som ble gift med en Nevstein. En datter av disse siste ble stammor til Skule-ætten på Rein, som igjen fikk en avlegger tilbake til Ringerike med hertug Skules søster, Ingebjørg, som ble gift til Tornberg (Tanberg). Det som er nevnt her viser at Haraldsætten på Ringerike var tallrik omkring tiden etter slaget på Stiklestad.

Dette er av betydning for de tanker man kan gjøre seg når det gjelder kirken på Stein. Under gulvet er der funnet 63 mynter som alle er eldre enn 1035, så kirken må være bygget få år etter dette tidspunkt. Det kan vel uten videre trekkes den slutning av hele slektshistorien til Haraldsætten på Ringerike, slik som den fremgår av det som er nevnt ovenfor, at det ingen grunn er til å tro at Stein Gård skulle ha kommet ut av slek-

tens eie i de nesten 200 år mellom Halvdan Svartes gravleggelse og frem til Halvdan Svartes sønnesønns sønnesønn, Ringerikingen kong Harald Sigurdsson Syr (Hårdrådes) levetid, altså gjennom en tid da Ringerikes historie også var viktig Norges-historie.

Hvem skulle man så tro sitter på Stein Gård, som dronning Ragnhild bragte Haralds-ætten, når det gjelder tiden etter Stiklestadslaget og en del år utover? Det kan tenkes å ha vært Åsta, enken etter de to Haraldsætlinger, Harald Grenske og Sigurd Syr, mor til Olav den Hellige og Harald Hårdråde, bestemor til kong Magnus den Gode. Vi vet nok ikke når hun døde, men vi må tenke at hun var omkring 60 år, hvis hun har levet da kirken ble bygget. Vi kan også tenke oss hennes posisjon hos folk i tiden med den bakgrunnen, som er nevnt her. Vi vet at Olav Trygvasson kristnet Sigurd Syr, Åsta og Olav den Hellige som tidligere nevnt. Kunne dette kanskje skyldes henne? Hun synes å ha vært en sterk kvinne, og from. Kanskje er det hennes fromhet som gjennom århundrene har nådd oss gjennom Draumkvedets første omkved: «Å de va Olav Åsteson som heve sovi so lengje.» Det er ingen fremmed tanke for forskerne at denne Olav er ment å være Olav den Hellige, og at Åste er hans fromme mor.

Det skulle glede nedskriveren av dette om det ikke ville bli en fremmed tanke for ringerikingene at det var dronning Åsta, kongsmoderen, som etter å ha mistet sine to menn og sin eldste sønn, fikk bygget kirken på Stein, Haraldsættens gård, i ydmykhet overfor skjebnen, til minne om dem som var gått bort, og kanskje i samarbeide med sine to hjemmeværende sønner Guttorm og Halvdan.

Kan man blant ringerikingene ta opp tanken om å få kirken bygget opp igjen før 1998? Det er da 1000 år siden kong Sigurd Syrs, dronning Åstas og Olav den Helliges dåp ved kong Olav Trygvassons besøk på Ringerike i 998.

Litteratur:

Snorres Kongesagaer (Heimskringla), P. A. Munch, Christiania 1859. — Peder Claussønn Friis, Samlete Skrifter v/ Gustav Storm, Christiania 1881. — Fagerskinna, Schreiner, Oslo 1926. — Fortidsminner på Ringerike, Eivind S. Engelstad, Oslo 1930. — Ågrip, Gustav Indrebø, Oslo 1936. — Snorres Kongesagaer (Heimskringla), Reykjavik 1946. — Draumkvedet, Hans Midbøe, Oslo 1949. — Den Norske Krønike, Mattis Størsøn, Bergen 1962. — Litt om Tanberg og Tanbergmennene, E. F. Halvorsen, «Ringerike» 1967/68.

STAMTAVLE

6. *Alfbild Ringsdr.*
av Ringerike
Efterkommer:
Berghlot
g. m. *Einar Tambarskjelve*

7. ?
Ingeborg
g. m. *Halvdan Jarl*

8. *Tora av Moster*
Håkon Adelstens-
fostre (3)

(Tallene i parentes viser Norges kongerekke fra Harald Hårfagre til Harald Hårdråde).

FOLK

og

finner

Au Fredrik Schjander

I

1620-årene var en travel tid for danske-kongen Christian IV og for hans norske undersåtter innerst i Oslofjorden. Det var den nye hovedstaden Christiania som var under anlegg.

Et jevnt innsig av fremmedfolk var det også. Mest danske og tyske som søkte arbeid og levebrød i den nye byen. De la seg fort etter et forståelig norsk og tilpasset seg etterhvert norske forhold. Nykomlingene ble manntallsført og kom under offentlig kontroll.

Også noen finner kom i disse årene vandrende skogleis over grensen fra Sverige. De eiet ikke annet enn det de gikk og stod i. Arbeid i byen søkte de ikke, heller ikke omgang med andre. De drog sporenstreks til skogs. Der slo de seg ned og der kunne de holde til i generasjoner før de så smått ble opptatt som samfunnsborgere på like fot med den norske befolkning.

De første finnene kom over grensen inn i Solør. Der slo de seg ned på Finnskogen som det heter den dag i dag. Derfra spredte de seg videre over Østlandets skogtrakter, til Odalen, Løiten og Stange. Videre vestover til Hurdalen, Toten, Land og Hadeland. Derfra til Nordmarka og Krokskogen. De siste utløpere finner vi i Lier og Modum.

Finnene levet av jakt og fiske. Korn og mel skaffet de seg ved å brenne bråter og så rug i asken. Den fineste skogen ble hugget og brent i store mengder. Jo mere aske desto mere korn. Hver mann kunne ha flere bråter samtidig spredt over større områder. Skogbranner ble det mange av.

Små av vekst var finnene, og svartsmuskete. Det var som de gikk i ett med terrenget når de smøg seg gjennom busker og kratt. Av vesen var de mutte og mistenksomme.

Alt i 1660-årene ble det av sogneprestene etter ordre tatt opp et særskilt manntall over finnene

Mann fra Finnskogen.

Etter maleri av Adolph Tidemand i Nasjonalgalleriet.

for å få dem under kontroll, et i 1664 og et i 1666. De er unøyaktige og av liten verdi. Antall voksne manntall på Krokskogen oppgis å være 13 i 1664 og 11 i 1666.

I 1686 får fogdene ordre om å ta opp et fullstendig og omfattende manntall over finnene, og samtidig innhente opplysninger om deres liv og virksomhet, hvor de holder til, hvor de er kommet fra m. m. Dette manntallet viser at det da var 1225 finner i landet med stort og smått. De fleste holdt til på rydningsplasser i skogene. Anslagsvis er det 525 barn, 300 kvinner og 400 mannfolk. Det er disse 400 voksne menn som representerer finne-folket i tykt og tynt. At det før eller etter 1686 noen gang skulle vært flere, er lite sannsynlig.

I Hole og Norderhov fogderier blir det i 1686 manntallsført i alt 12 voksne menn, 9 kvinner og 38 barn, alle på Krokskogen. Finnene utgjorde altså etter manntallene en forsvinnende liten del

av landets befolkning. Men de var uønsket over alt hvor de slo seg ned, og ble sett på med skepsis og mistro. De kom jo fra Sverige, vår arvefiende, så finne eller svenske gikk for det samme. Det ser vi f. eks. i Hole-prestens manntallsliste i 1664 der han skriver: «Oppteignelse på de finner eller svensker som rydder rugbråter på Krokskogen».

Mellem finnene var det lite innbyrdes samhold og de hadde ingen ledere som kunne stå frem og tale deres sak og forsøke å skape forståelse og kontakt med den norske befolkning og med myndighetene. Skulle vi noen gang kunne snakke om minoritetsproblem, måtte det være her!

II.

Problemen meldte seg snart og antok etter hvert slike dimensjoner at man vanskelig kan fatte at det bare stod 400 mannfolk bak det oppstyret det ble. Rettsvesenet i alle instanser, den lokale forvaltning og Statens vidt forgrenede forvaltningsorganer med kongen i spissen får hendene fulle av saker som følger i finnenes fotefar.

Først og fremst er det skogsaker om rettigheter og plikter, eiendomsrett og grenser, skikk og bruk og hevd. Til dette kommer en serie med rene straffesaker. Og sist men ikke minst — det kommer klager over dem så å si på løpende bånd. Alt uten at minoritetsproblemet kommer et skritt nærmere en løsning!

Det skulle gå over 100 år før betegnelsen «folk og finner» gikk av bruk. Før det kom så langt satt disse fattige, uopplyste innvandrere rundt i skogene våre på noen usle plasser, som oftest langt fra hverandre og uten annen kontakt med utenverdenen enn den som fulgte med dåp og gravferd og andre kirkelige handlinger. Eller innkallelse til en øvrighetsperson. Dette siste var alltid et dårlig varsel, og vi leser i de gamle rettsprotokoller om og om igjen det samme: «Ikke møtt».

De var redde! Noen stakk av og gjemte seg for en tid, andre flyttet for godt hvis de hadde noe på samvittigheten, og det hadde de ofte — eller de begav seg ut på fantestien.

Gamle Per finne på Nes i Romerike som hadde kongebrev på plassen sin, gir oss i et nøtteskall finnenes tragedie med det svaret han kommer med da han nekter å følge med to karer som banker på for å hente ham. Han har ikke møtt etter innkallelse til et manntallsmøte. Han svarer: «Jeg er redd de vil drive meg ut av landet. Jeg har vært i Norge i 30 år, og jeg vil ikke ut! De skal

ikke få meg ut! Jeg er også redd de skal ta bygselseddelen fra meg.» Da karene kom lå Per tilsens, gammel og skrøpelig. Å få fraktet ham tilbygds lot seg ikke gjøre. Det hører med til historien at det ikke har vært noe å si på gamle Per finne.

Det var også andre som var redde på skogen der finnene hadde slått seg ned! Bygdefolk som lå på seteren om sommeren levde i en stadig redsel for finnene som det ble fortalt de mest hårreisende historier om. Trollkyndige var de, ble det sagt, og at de hadde lett for å ta til kniven, var en kjent sak. Jakt og fiske som bønderne hadde rett til å drive i almenningen ble en livsfarlig fornøyelse. Det kastet ikke stort av seg heller, finnene tok alt som var i vannene, i trærne og på jorden.

En offisiell beretning om «Rikets tilstand» i 1699 hvor finnenes meritter på skogen er omtalt, konkluderer med at de er «det allerskadeligste ukrutt som nevnes kan» og at de kjenner hver gjenvei og sti i skogene, så alle er redde for overfall, røveri og tyveri».

III.

Det var i Kongens almenning de fleste finnene slo seg ned. Fogden var kongens mann og hadde fullmakt til å bygse bort «et stykke skog», som det gjerne stod i bygselseddelen.

*Finneflakseter.
Gammel finneplass på Krokskogen.*

Til å begynne med er trolig tillatelsen gitt muntlig, men da det ble mange av dem og problemene med dette fremmedfolket meldte seg, ble det utstedt bygselsedler. Fogden utstedte sedler villig vekk, for han tjente godt på det. Han beregnet seg gjerne en ekstra godtgjørelse for utstedelsen og sikret seg også av finnene rikelig med fisk og vilt til sitt eget kjøkken. Ja, det hendte at han betinget seg forkjøpsrett til alt hva finnen fisket og skjøt.

Dette at ingen var på talefot med finnene skapte problemer. Særlig for myndighetene, foged og lensmann, som i embeds medfør fikk med dem å gjøre. Finnene snakket et helt fremmed sprog og forstod ikke norsk. De norske på sin side forstod ikke finnene. Det ble mangan gang nødvendig å bruke tolk.

Videre hadde finnene sine nedarvede begreper om hva som var rett og riktig på skogen. De hadde etter bygselseddelen fått rett til å bruke «et stykke skog», uten angivelse av grenser og utstrekning. De innrettet seg i de svære, ubebodde skogene som det passet dem, også i hus og setre når de stod tomme. Å føre kontroll med hva de foretok seg var umulig og ingen var vel lystne på å forsøke det heller.

De første klagen over finnene, som kom lenger enn til lensmann og foged, foreligger til behandling i 1646 ved «Herredagen» som var et adelig og geistlig riksmøte med stor makt og myndighet. Det er bønderne i Solørtraktene som klager over at de daglig lider overlast av finner som har slått seg ned i skog og ved fiskevann.

I 1648 fremføres nye klager, denne gang til kongen, Fredrik III, under hans opphold i Oslo. Denne klagen fører til den første «Forordning om Skogfinner». Den går ut på at de som nedsetter seg her i riket, betaler skatter o.s.v. og oppfører seg «rolig og tilbørlig», kan få bli her. Men løse finner som streifer om uten fast bopel skal utvises.

Det er fra grensedyktene de første klagen kommer. De fører til at finnene drar vestover, og etter hvert strømmer det inn klager fra skogrike strøk over hele Østlandet. Fra Hof, Grue, Vinger og Trysil i øst til Modum og Sigdal i vest.

Det klages etter hvert til alle øvrighetspersoner, fra lensmann og foged til statholder og lensherre, til Slottsloven på Akershus og til kongen når han er på besøk i Norge. Klagen strømmer inn og innholdet er det samme, — at finnene er til største skade og forderv for landet, og «vi søker under-

Bråtebrenning.

Etter maleri av den finske maler Aero Järnefelt.

danigst om at de ikke må tolereres men som skadelige for landet helt avskaffes», som det heter i byborgernes klageskrift til kongen ved arvehyldningen i 1661.

Fra denne tiden og utover blir finnene utsatt for et stadig sterkere press. I 1673 ble forordningen av 1648 skjerpet ved kgl. resolusjon. Flere fogder får ved denne anledning en kraftig oppstrammer fra høyeste hold fordi de ikke har sørget for at Forordningen av 1648 er blitt etterlevet.

Fogdene hadde det ikke alltid lett når de skulle fortolke alle de lover, forordninger og kgl. befalinger om finnene som det etter hvert ble mange av.

I 1662 må fogden i Ringerike og Hallingdal, Morten Nielsson, ha vært i tvil om et punkt i forordningen av 1648. Han skriver til statholderen og spør om hvordan det skal forstås, og han får svar. Det samme gjelder fogden Johan Steinkuhl i Brandval, og noen år senere skriver Ringeriksfogden — denne gang er det Christen Christensen — til statholderen og spør hva han skal gjøre med finnene på Krokskogen. Han skriver at noen av dem i 16 år og lenger har sittet på bygslede plasser som er innført i matrikkelen og skattemanntallet. Statholderen svarer at de kan bli på plassene sine forutsatt at de holder seg til gjeldende lover og bestemmelser og at det ikke er noe å si på dem ellers.

Det samme svaret fikk finnene i Land da fogden i 1667 ville jage dem bort alle sammen. I et andragende til statholderen klager finnene over forfølgelse fra fogdens side og ber om å få bli

på plassene. Det er vistnok eneste gang så mange finner går sammen om å klage, det er 16 som har undertegnet. Statholderen setter øyeblikkelig en stopper for videre samarbeide finnene imellem. Han skriver at hvis de i fremtiden har noe å klage over da skal de gjøre det «enhver for seg selv og ikke udi hopetal».

Alt skulle være som det hadde vært, — eller værre. Og det ble værre! I skogordinansen av 1683 ble det bestemt at om noen hadde gjort bråtehugst og skogbrann da «må enhver ham angripe og hvis han er en skogfinne som bor på skogen bør han straffes på livet.»

Sluttsteinen i de skrøpelige festningsverker som myndighetene med lover og trusler etter hvert hadde bygget opp til vern mot finnene, ble lagt i 1685 i form av et kongelig reskript der det kort og greit heter at «skogfinner, tryglere og jøder ei må finnes.»

Men de som var der, ble iallfall! Og var de ikke mange, så var de brysomme nok! På den annen side har vi eksempler på at finnene er blitt utsatt for de mest brutale og hensynsløse overgrep fra de norske myndigheters og den norske befolknings side. Det gjaldt gjerne finner som hadde slått seg ned i bygden.

I 1698 ble f. eks. en del finner i Romedal dømt til å fraflytte plassene sine. Da de ikke gjorde tegn til å bryte opp, tok bønderne saken i sin egen hånd, dro mannsterke avsted, rev ned finnenes hus og satte fyr på det hele. Finnen Per i Skesetra som ikke ville gi seg så lett, ble skutt på stedet. Av selvtekten og drapet ble det så nye rettsaker.

De uhyggeligste overgrep mot finnene forekom imidlertid på Ringerike i begynnelsen av 1660-årene. Rettsakene i sin fulle bredde er referert i Norsk Slekthistorisk Tidsskrift for 1930 og gir et sørgelig bilde av forholdene i vårt land i finnetiden. Vi skal her nøye oss med å gjengi et par punkter i den lange klagelisten som finnekvinnen Karen Nilsdatter legger frem for kongen i Kjøbenhavn.

Karen klager først over forholdene i Vardal hvor hun og familien bodde før de kom til Ringerike. Fogden der pinte og plaget dem på alle tenkelige måter, stjal selv fra dem og så gjennom fingrene med bygdefolkets tyverier og revestreker mot finnene. En finne ble drept uten at det ble gjort noe for å få satt fast morderen, og da Henrik, Karens mann, tok skritt til å få den skyldige

for retten, var det han som ble grepet og lagt i jern, ikke morderen.

På Ringerike ble det ikke bedre. Et års tid etter at de var kommet dit ble Henrik stukket av en mann fra bygden med 11 knivsting og Karen selv med to. Da saken kom for retten viste det seg at prokurator Matias Sax som de hadde engasjert til å føre saken, hadde «mistet» alle papirene. Utgangen på denne saken ble at Henrik igjen ble lagt i jern og satt i over et år.

Det er etter denne historien Karen drar til Kjøbenhavn for å klage sin nød for kongen. Da hun var reist ble Henrik sluppet løs, men hjemmet fant han plyndret for alt av verdi. Fem dager etter Karens hjemkomst kommer det to karer hjem til dem på Sørum. De dreper Henrik og mishandler liket på det grusomste. Karen varsler lensmannen og klager til fogden. Begge kjenner morderne, men ingenting blir gjort. Enden på det hele ble en parodi på en rettsak.

IV.

Det het seg at finnene var farlige forbrytere. Men vi leter forgjeves i gamle rettsprotokoller for å finne bevis for den påstand. Saker om knivsticking, ran og drap forekommer nok, men da har det gjerne vært finne mot finne. Som da Lars Monsen fra Monsebråten på Krokskogen i 1671 ble drept med kniv i kjøkkenet på Haug gård i Lommedalen av sin landsmann Matis Eriksen fra Matisplassen. Det var en sak som myndighetene tok alvorlig, med omfattende vitneavhøringer o.s.v. Drapsmannen rømte da han fikk vite at Lars var død, og de fikk aldri tatt ham. Hans kone Lisbeth Henriksdatter, som ikke kunne et ord norsk, fikk bli på plassen med barna sine et års tid, så måtte hun ut.

De fastboende finnene hørte i regelen til de små syndere. Det var løsfinnene som kunne være farlige. De hadde ikke stort å tape der de dro rundt i bygdene og skogene og gjorde seg skyldige i de verste forbrytelser. Som Pål Andersen Spålen og hans sønn Nils. Pål ble jaget fra plassen etter at han øvet det rene hærverk på bøndernes buskap, og finnenes med. Han ble senere halshugget på Akershus. Bedre gikk det ikke sønnen Nils. Han var dradd til Oslo og hadde slått seg sammen med en forbrytergjeng som omkring år 1700 gjorde forholdene i byen og omegnen utrygge. De ble tilslutt tatt alle sammen og hengt i tur og orden.

Thomas Pedersen finne var mere uskadelig men gav myndighetene nok å bestille. I 1674 var det en vidtløftig tyverisak mot ham. Sammen med sin svoger Erik Eriksen hadde han vært på tokt i Gudbrandsdalen og på Hadeland. De ble forfulgt og en hadelending skjøt etter Erik så han ble drept på stedet. Thomas reddet seg inn på Krokskogen hvor han etter en tids omflakken ble tatt. I forbindelse med straffesaken mot ham ble det reist tiltale mot 4 fastboende finner som han hadde holdt til hos på skogen.

Nei, mange virkelig store forbrytere forekommer ikke blant finnene. Det var tjuer og kjelt-ringer i det små, de var. De skjelnet ikke så skarpt som vi andre mellom mitt og ditt, — hvem skulle vel ha lært dem det? De stjal når anledningen var der, men noe langt synderegister kunne det ikke bli av det.

Det alt overskyggende problem med finnene var, når alt kom til alt, hvordan man skulle få satt en stopper for den skade skogen ble påført. Her stod det enorme verdier på spill etter at tømmer utover i 1600-årene var blitt en ettertraktet salgsvare. Bønderne så ingen annen utvei enn å få finnene vekk. Det var fogden som hadde ansvaret for kongens skog, det vil si allmenningen, og bønderne holdt på at han også hadde plikt til å sørge for at deres allmenningsrettigheter ikke ble krenket. Fogden maktet i regelen ikke å holde styr på finnene. Bønderne klaget da bak hans rygg til den høyeste øvrighet og trakk også med rette kongens interesser inn. Gemyttene kom i kok og skapte

utrivelige tilstander rundt i bygder som hadde finner i allmenningen.

V.

Mordet på Sørsum i Hole i 1660 da Henrik Sørensen ble drept, førte til en rettssak som med sine mange utløpere kom til å strekke seg over flere år. Hva sorenskriveren fikk av finnesaker mellom årene 1666 da prestemantallet viste at det var 11 finner av mannkjønn i Hole og Norderhov, og 1685 da det ved finnemantallet ble registrert 12 mannfolk, vil fremgå av nedennevnte oppgave. Den gjør ikke krav på å være fullstendig.

- 1671 Sak mot drapsmannen Matis Eriksen fra Matisplassen.
- 1672 Lars finne i Storflåtan står tiltalt for ulovlig skogshugst.
- 1672 Sak etter at Oluf Næss i Hole har klaget over at fogden har tillatt finner å innfalle i hans skog.
- 1672 Sak både mot fastboende og løse finner i Stubdal.
- 1672 Sak mot flere finner for ulovlig hugst på Krokskogen.
- 1674 Sak mot tyven Thomas Pedersen og 4 Krokskogfinner.
- 1681 Sak mot flere finner som ulovlig har hugget og ryddet bråter.
- 1684 Matis Stubdal og Matis Heggelien dømt til å fravike plassene.
- 1684 Sak reist av «menige bønder og almue» i Norderhov og Haug mot samtlige finner, også de fastboende.

SOMMEREN KOMMER TIL AADALEN

Etter
Martin A. Hansens
«Midtsommerkrans»

Ser man første gang skogbygden Aadalen naar snesmeltingen er forbi, kan landet virke jordslaat som en gammel frakk man finder i en fugtig krok paa loftet. Uldne mørke aaser suger foraaarslys i sig. Naaleskog staar dystert og speiler sig og gjør sjøen pietistisk og i sig selv dobbelt tung. Men det skjer snart noe. Vaaren slipper en klatt-maler løs i naturen. Han setter fine prøver av sin palet alle vegne. En blomst, litt gult, litt blaat, litt grønt. Først er han fin og «hammershøisk». Bli hurtig dristig og fantaserer med lyset. Han maler nat og dag, men mest den lyse dag. Han øser en regnbyge over, og skjønt det jo var vand, gir farvene sig til at ulme.

De ranke og stive aspestrær rundt Viker kirkegaard blir rene og lyse. Aspen grønner sig en maaned før den springer ut, men bare i barken rundt den runde stammen. Og maleren har vært der og satt gule skinnende pletter paa barken.

Det er et merkelig sted, den lille kirkegaarden. Sjøen Sperillen er nær, men derutefra kan man ikke se kirken, som er gjemt i skogen. Det er et litet hus av mørkt tømmer og kan minde om et gammeldags penal, som har slaat sig. Der har ligget en ældre kirke før denne, som er 250 aar, men hverken saa gammel eller vakker som de berømte norske stavkirker. Men den er med sine raa bjelkevægger dog hyggelig at være i. Ved prækestolen henger et stykke bjørneskind som først har hængt i den ældre kirken, sier man, og det stammer fra en bjørn som blev dræpt foran alteret i Hedalen paa den tid da Hedalen laa øde efter Sorte-døden. Resten av skindet henger i Hedalens stavkirke. Jeg har set begge stykker, saa det er riktig nok.

Paa de faa gravstedene læser man slegtsnavnene som man stadig hører i bygden. Men paa mange graver er der hverken sten eller brett, de er tause. Inden for muren og aspestrærne brer grønsværet sig med alskens vilde planter i. Op av den løfter der sig tause jordtuer som næsten har menneske-

form. Til støv skal du bli. Et dystert sted. Men naa kommer vaarens maler og pynter de fattige graver med vilde stedmørsblomster, som vi aldrig har set saa store før. Som altid paa norske kirkegaarder paa landsbygden er gravene vendt mot øst, speidende efter morgensolen.

Naa ser man folk og hester paa de smaa marker. — Sammen med en norsk billedhugger sto jeg paa Enger gaard og saa paa at gaardens ene hest ble skodd. Det var i mai. Hestene som til langt ut paa vaaren hadde trukket tømmer ut av skogen, skulde naa for ploegen og paa jordet. Det var en skimmel, grovere men allikevel bygget som en vestlandshest, den lette blakke, nordfjordingen, som man ofte kalder den hjemme. Skimmelen var høi og kraftig over halsen, hadde gode ben men hang for meget med krysset, efter min smak. I finere avl foretrekker man ogsaa her den rette ryg, forklarte billedhuggeren, men under norske forhold var skimmelens bygning en fordel. Med denne benstilling klarer hesten bedre de bratte steder paa tømmerveiene, enten den gaar op eller ned.

Saa stoppet billedhuggeren smeden som skulde til at slaa en ny sko paa skimmelens bortre bakben. Han tok feil, og holdt paa at sette en venstre sko paa høire hov, sa billedhuggeren. Smeden maatte indrømme det, hvad han vel ikke var saa henrykt for. Norske hestesko har som regel større haker end det brukes hjemme. Ytterste hake er den længste.

Manden var neppe utdannet hovslager. I tynt befolkede bygder som Aadalen er der sjelden haandværkere. Skal man bruke en, maa man tilkalde han fra Hønefoss, 40 km borte. Saa prøver jo folk at klare mest mulig selv, og smeden her hørte til dem som kan litt av hvert.

Billedhuggeren var kyndig paa hester som han ikke bare hadde modelleret, men ogsaa selv beslaat. Han stammet fra en gaard nede paa Jæren.

Mange norske kunstnere og digtere er vokset op med landbruket.

Naturligvis kom vi til at diskutere norske hester. Og skjønt jordfund viser at de dyr som bar konger som Harald Haarfagre og Olav Trygvason var samme typer, kan en danske nok for spøk paastaa at han knapt kan regne dem for rigtige hester, saa smaa som de er. Det har han vanskelig for hvis han er opvokset sammen med Fredriksborghesten og den herlige langbente stor-hest av gammel rase, som i min barndom endda saaes paa mangan sjællandsk gaard, men naa visst er forsvundet. Men naar man har set de norske hester i lag med deres haardeste job, tømmerkjøringen, faar man dyp respekt for dem.

Vestlandshesten, som kan minde om en stor islænder, men penere bygget, er den raskeste. Etter sigende trænger den ogsaa de andre tilbake. Men her i Aadalen ser man oftest den sindigere østlandshest. Den er større, har grovere ben og en helt anden bygning. Længre av krop, og ikke saa høi og tung over brystet. Den er mørk eller rødbrun og velsignet med en umaadelig haarvekst. Man kan se hester hvis hale sleper, og hvis hode akkurat som moskusoksen er skjult av manken og den vældige pandelok.

Disse dyr trækker svære lass, der hvor vore hester nok ville ødelegge benene, selv om de ikke trakk eller bar noe. Med seks-syv tømmerstokker paa slæden gaar hesten elegant ned over de stup paa stien som ofte kan være brattere end et hustak.

Undertiden kommer der ved nattetid et par græssende hester frem til hytten hvor vi bor. De har bjælde, som beitende dyr gjerne har. Bjælden er vakker at høre paa om natten — et kvarters tid eller saa. Faar man ikke sove for den, men maa høre paa den i timevis, er det litt anderledes. Jeg gik en nat ut og skræmte hestene bort. De blev rædde og satte i løp bort gjennom skogen, og det var jeg ikke glad for, for aasens skraaning er lumsk her, den har styrtninger, farlige huller, svære stenblokker. Hesten kom sig bort i fart — uten at traas feil noe sted. Det var ganske visst lys nat, og den er lysere i Norge end vi kjender til den hjemme.

Jeg har ved vintertid møtt 3 - 4 - 5 østlandshester i række, hver med et tømmerlass efter sig, men ingen kjørekar. Først langt bakefter i skogen kom kjørekaren med endda en slæde.

Hestene traar altid i samme spor. Mellem tømmerveiens slædespor gaar der en paralel række av hovspor. Falder det nysne som utsletter veien,

traar den første hesten allikevel sikkert i de gamle spor som har fast bund. Naar lindværet setter ind, blir disse tømmerveier en grøt av hestemøk som dukker op av snelagene. De strækker sig som gule baand paa kryss og tvers gjennom landet.

Gjødelsen kjører man ogsaa helst ut paa slæde, og vælter den av i store hauger mens det ligger fast sne. Men her var de paa en del gaarder blitt sent færdig med tømmeret, og saa kjørt de stalgjødelsen ut paa smaakjærrer da jorden i mai kunde bære.

Gaardens vældige uthus er typisk norsk, likesom konstruert over gjødselhaugen. Under samme tak er det fjøs, stalter for alle dyr og lo og lade, og her har man helst hele avlingen. Sammen med de vakkert byggede høitliggende stabbur, hvor husholdningsproduktene opbevares, gir det store staldbygg gaardspladsen en eiendommelig og for os fremmed karakter. Og det er altid bygget paa skraanende terreng, saa at det i den ene enden, under staldene, blir et kjælderrum, det er gjødselbingen. Her hadde man ikke høstpløiet mye jord. Det gjælder om at dyrene kan beite, grasse, længst mulig paa marken, og sneen kommer tidlig.

Hestene brukes mest enkeltvis, mange steder ogsaa for plog. Naar det pløies, gaar hesten ikke nede i foren, men ovenfor den. Den trækker ikke i skjæker, men i stænger.

Omkring 20. mai kom de aadalske kuer og sauer ut av fjøset, som er litet og mørkt. Dyrene maa staa lunt, for om vinteren er det ikke sjelden 25-30 graders kulde og under det. De fleste kuer her er av telemarkrasen. En fin og nett, hjorteaktig ku. Den er vakker, lys av farve og har meget lange og spisse horn. Endda spinklere end en Jersey-ku. Midt i forrige aarhundre var gjennemsnitts vægten paa en ku her 100 kg, for 40 aar siden 120 kg. Naa er den nok steget igjen, men en sterk kar kan alltid løfte en ku. Utviklingen skyldes ikke bare en forbedring av rasen. Tallene røber fortidens store problem i aadalsk og næsten alt norsk landbruk: mangelen paa vinterfôr.

Besætningene er gjerne store i forhold til den dyrkede jord og dens avkastning. Ved sommertid er der beite nok, men sjelden en tilstrækkelig høihøstning. Halm har man litet av og roer avles næsten ikke i disse bygder. Noen steder samles renmose paa fjellet, eller man tørrer og stakker kvister med løv til vinterfôr. Før i tiden maatte man ut paa vinteren ikke sjelden ty til furukvister og bark, det kunde endda bli saa galt at man fôret med heste-møk. Billedhuggeren, som er en yngre

mand, fortalte mig hvordan de i hans guttedager hjemme paa gaarden sat om aftenen i de tidlige vaardager og skavede bark alle mand. De tok bark til fôr av bjerke, rogn, men helst av asp og vidjer som saften hadde vist seg i. Naa ensilerer man mye grønt, og det hjelper godt.

Kuene gaar og «bøger» og klingrer i skogen. Hver av dem bærer en bjælde, smidd av en kobberplate. Om en maanedstid blir en del av dem drevet ind paa havne og sæterbeiter inde paa aasene.

Granene staar ikke saa tætt som i vore skoger, og bunden er frodig under dem. Det vrimler av blomster og nyttige vilde planter. Her er fioler, baade helt mørke og merkelig lyse. Meget større end vi før har set dem. Stedmorsblomster og de vilde jordbær som begynner at sette blomst allerede her sidst i mai, er ogsaa større end vi kjender dem. Stadig staar hestehoven gul og dreier ansigtet efter solen naar «melkebøttene» flammer op. Skjønt de store anemoners tætte klynger endda lyser inde i skogen, og den myke blaaveis sees endda, begynner heggens hvite duftende blomsterklaser at aapne sig

Man har set glimt av stæren, og naa gaar man og lytter om man ikke skulde faa høre lerken. Viben tør man jo ikke regne med her. Men lerken kommer ikke, den er ukjent her. Dog i trætoppene ser man naa en liten fugl som minder om den — og jo, den synger næsten som lerken. Men linerla, den hvite vipstjært, er den virkelige vaarfuglen her. I gamle dager tok man varsel av den, og det er nok stadig ældre mennesker som legger godt merke til hvor de ser linerla første gang, paa akern eller sten, flygende eller vippende, for det betyr noe. Og den travle, næsevise linerla er en uimotstaaelig fugl.

Men straks man har set den saa er svalen der ogsaa, og saa skriker lommen ute fra Sperillen, og saa hører man gjøken. I tasmørket jamrer og skraaler rovfuglunger i Grøterudsfjeldet svimlende høit over os, det er fjeld-vaakenes rike.

Man kan komme op dit gjennom Gjeitkløiva, den bratte stien for gjeter, som man dog ikke mere ser noen av i Aadalen. Deroppe har man en vældig utsigt over den store blaanende sjøen med alt det gode tømmeret. Over vestsidens mægtige aaser, som er like saa lodne av naaleskog som høidene her, øiner man de hvite høifjeldene. Men trenger man fra toppen, hvor gamle krokete furuer staar med kroner som møllehjul over halssenen noen kilometer ind i skogen, kan man finde

ensomme smaasjøer, tjern som endda er islagte skjønt måltrosten synger i grantoppene om dem.

Side om side finder man den tidligste vaar og den fulde sommer. Naturen blusser. Den vil naa *det* paa uker som det gaar maaneder med andet steds. Man kan faa den tro, at det hektiske som er over vaaren her, frodigheten paa denne magre jorden, de vilde planters forbausende størrelse, skyldes en frygt i naturen. Man forstaar paa bygdens erfarne folk at det kan være noe i det. De nikker mot de sandete akrene og sier: her skal det helst regne hver dag fra vaaronn til St. Hans. Og saan blev det i aar. Men ofte herjer tørken her paa forsommeren. Det er steder hvor det paa avstand ser ut som om det henger tykt med spindelvæv i skogen. Det er grantrær som er gaat ut efter tørkesommeren i 47.

Furuen taalte den bedre end granene, men bjerken bedre end furuen. Den fine veke bjerken er et vidunderlig haarført trær. Den gaar høiere op paa fjeldet end andre trær. Men paa de høieste barskeste poster er den næsten ukjendelig. Den kroker sig og faar en pels av lav og mose. Grenene blir som horn, kvistene som gevirer. Fra disse forposter og langt nedenfor det øverste bælte av forvridde furuer, fra hvis bark det svirrer guld-blader ned, bare man rører den, staar værneskogen. Den er ikke noe værd til hugst, men uundværlig, den luner for de store skogene nedenfor og værner dem mot ras og skred fra fjeldet.

Gran og furu hersker i skogen. Der er to graner for hver furu. Men bjerken er ikke estimert som skogstrær. Naa i løvspringet tændte den sine lys spredt op over aasenes naaleskoger. Her og der som fine lunder. Det er de gamle braater som bjerken har erobret, steder hvor bøndene før i tiden brændte av skogen og saadde rug i asken. Men skjønt man gjerne har bjerke ved gaarden, er den i skogen nærmest regnet for et ugræs.

Tidligere saa man ogsaa skjævt til den hurtig voksende aspen med den runde stammen. Men aspen er i kurs naa, i fin pris, brukes til fyrstikker.

Først i juni er det ogsaa skjedd noe i naaleskogen. Granene er spettet av lysegrønt og furuene er blit lysestaker, bærer tusen unge skudd som løftes som fakler.

Hvad man her kalder ædle løvtrær, bøk, ek, ask, lind, ser man ikke i Aadalen. Og dog, paa den andre siden av sjøen, paa en gaard fjernt oppe i aasen sto et stort løvtrær. Da det sprang ut, og kronen sto som en lysende klode, kunde man

trods den store avstanden ikke være i tvil. Det var et lindetræ.

Over vor nabogaard, det ældgamle Grøterud, som hænger paa skrenten under det bratte fjeldet, staar en fredet lund av bjerker. Da vi kom, var de uten løv, saa lette og luftige at se til fra vor lave bolig, at man skulde tro det mulig at strekke haanden ut og plukke en buket av dem. Det begyndte at blaane i kronene. Saa sto det fiolet skjær om dem. Saa ble det rosa. Saa med

ett var det som en lysende grøn dis. Bjerkene sprang ut. Naa var de gyldne. Et fakkeltog. Langsomt fik de den lette, næsten kjølige, men fromme grønfarve som er bjerkens pinse-dragt. Sikkert fra tider som er før sorte-dødens dager, har bjerkelund og gaard holdt sammen. Bak lunden og over den ligger en ur. Stenmasser som er skredet ned fra fjellet og stadig vokser. De har sigtet efter gaarden, men bjerkelunden har stanset dem.

Ringeriksjul I GAMLE DAGER

PAN: *Intervju med fru SARA MOE, i peiskroken på Berger — desember 1934*

Ifølge almanakken var julen nær forestående, men rent bortsett fra enkelte umiskjennelige grisehyl nu og da og de tradisjonelle julegater, samt Ringerikes Blads julelotteri, var det intet som kunde hensette sinnet i julestemning, tvertimot. — Regntunge skyer, som for alltid hadde begravet solen, bunnløs sørpe på marker og veier, og daglige søleskvett helt opp på kalotten fra bråkende biler og annen prosa, samt søkkvåte mennesker over alt, det var julestemning som i ordets aller egentligste forstand hadde vasket sig. Det var ingen annen utvei enn å rulle ned gardenene, og i ovns ildskjær lytte til illusjonen om snestormene der ute i vinnterkvelden anno 1934. —

Men engang var det visst anderledes. Engang i gamle dager, som kalles gode, fordi de lyse minner holder sig lengst, da forstod visst både værgudene og menneskene å feire jul. — Et snarlig streiftog gjennom Henrik Wergelands høit besungne julenatt, med hvirvlende snestorm gjennom huiende ødemarker bekrefter dette. Og Werenskiolds illustrasjoner til Asbjørnsen og Moes folkeeventyr førte tankene hen på dombjelleklang under kanefart i sprakende måneskinnskulde, og nedsnedde bondegårder med spissgavl av tømmer. Slik huttetufylt julestemning og fest var det kanskje engang her på Ringerike.

Nogen var det vel som mintes det — en kvinne helst. — Det slo mig at jeg engang ved en ren misforståelse var kommet til å lese kvinnebladet «Urd», hvor fru Sara Moe var blitt karakterisert som en Ringerikes Selma Lagerløf. — Jeg hadde funnet mitt offer — det var Selma denne gang — og jeg ilte til telefonen for å opnå et intervju med fru Sara i teltet på Berger.

— Et intervju om hvad, sier De?

— Om ringeriksjul i gamle dager!

— Nei, jeg kan nok dessverre ikke være Dem til nogen hjelp med det.

Sara Moe.

— Å blås, jeg har sett på «trøkk» at De er blitt kalt Ringerikes Selma Lagerløf!

— Å, det står så mye rart på «trøkk».

— Ja, så kommer jeg imorgen da?

— Men De vet det er bare tre dager til jul, og noget som heter julestria.

— Jeg er sabla god til å bake kaker og sán't, så kan jeg intervju Dem samtidig. (Da lo Sara.)

— Men, De klarer ikke å komme hit opp nu, De må enten flyve eller svømme.

— Well, jeg svømmer!

— — —

Hun hadde rett i dette med svømmingen. De norske gårdsveier under evig regn og troløs teleløsning er egnet til å bringe et kjøretøi i havsnød,

men ved hjelp av sjøstøvler av stort nummer, gis der likevel en chance — i siste instans, for å redde ihvertfall sig selv i havn. —

Å komme inn i peisstuen på Berger er som å få et pust fra Asbjørnsen og Moes eventyrrike. Med pensel og palett har fru Moe gjenfortalt de kjente eventyrene, med naturmotiver fra de selsomme stemninger ringeriksnaturen kan åpenbare for en seer. Og er man først på gammel vis forankret i peiskroken, og i skjæret fra sprakende tyristubber, lar blikket hvile i interiøret som harmonisk glir inn i rammen av eventyrtone og tradisjon, da fylles man av den ene tanken at dette er individualisme, som bare kan skapes av en kunstnernatur. — Den svake knitring mot rutene kunde godt være snefnugg. Sinnet var åpent for illusjoner. Der mitt «offer» satt med sølvstenk i sin manke og stirret inn i ilden, blev hun som et symbol på tradisjonen selv.

— Hva synes De om julen før og nu? spør jeg efter et tilbaketog til den robuste virkelighet.

Mitt «offer» smiler lakonisk og forskanser sig straks bak en reservasjon.

— De vil selvfølgelig synes jeg er gammeldags.

— Selvfølgelig!

— Men oppriktig talt er jeg ikke svært begeistret for måten å feire jul på nu for tiden. Før i tiden for eksempel sånn i 70-80 årene, var julen en typisk hjemmets fest. Ungdommen kom alltid sammen i hjemmene, og kun der. Nu forlater ungdommen hjemmene i julen, og det er blitt utelivet, hotell- og restaurantlivet som florerer.

— Men før i tiden dro da også byfolket på landet i julen?

— Ganske visst, men det var til slekt og venner, og hjemmene var alltid det store sentrum, og det satte et ganske annet preg på festlighetene.

— Enn juleforberedelsene da, med julegater og slikt?

— Det er også noget helt nytt. Før i tiden måtte man aldri pynte juletrær eller «lage julestemning» før selve juleaften. Jeg tror det var noget riktig i det. For all denne lagede julestemning i byene og juleunderholdning i radioen, på forhånd, under alt ståket, ødelegger den intensitet det var over julefesten før, da stemningen først seg inn over en selve julekvelden, når alle forberedelser var slutt.

— Hvordan var juleforberedelsene før da, slik på en typisk ringeriksgård?

— Det var for det første sne, sier fru Moe, og ser bebreidende mot vinduet, masser av sne, helt

opunder ørene på skigardene. Men det var ikke slik dengang, at man reiste til Hønefoss og kjøpte lakksko og klær. Det begynte en tre ukers tid før jul, med at sypiker, skreddere og skomakere kom til gårds, og fornyet hver enkelt fra topp til tå, med klær av hjemmevevet vadmél og verken. Det var yderst sjelden det blev kjøpt noget av klær dengang, alt var basert på hjemmeindustri, i matveien også. Juleslaktingen begynte fjorten dager før jul, og på en stor bondegård blev det som oftest slaktet en seks griser, syv-åtte sauer, et par kuer, en okse og en hest. Men naturligvis ikke for salg. Man lagret opp mat for vinteren fremover. — Det var så mange flere mennesker på en bondegård dengang. Jeg husker at på min fars gård kunne det være opptil 50 mennesker i alt i de travleste sommermånedene. — Slaktingen varte i åtte dager. Det typiske billede fra den tiden var 4-5 kjærringer som satt med sine traug og laget søte og salte blodpølser, mens én stadig gikk rundt og pusset nesene på dem så det ikke skulde dryppe ned i trauget.

— Var det s ø t e blodpølser De sa?

— Ja, det hadde såmenn vært noget for Dem. — Og så stod der et par husmenn og banket talg i en tro med øksehammeren. Det var helst fåretalg som pikene og de eldre laget julelys av. Det var tre slag, tykke, tynne og prås, — de tynneste. Ja, og så var det Hellig Trekongers lys, som var tredelte og meget kunstferdig laget. De skulde brukes Hellig Trekongersaften i julen.

— Og de siste åtte dagene før jul?

— Da var det rengjøring fra gulv til tak. Det var så god hjelp den gangen. Vi var nu for eksempel fire piker, fire tanter og ti barn. Og så vedhugging i stor stil, som karfolkene bar inn i svalen, for at ingen skulde traske i sneen julehelgen, for det var nu alltid sne dengangen.

— Men blev det ikke gjort innkjøp i Hønefoss også?

— Jo, men det var hovedsakelig kolonialvarer, og så blev det jo drevet endel byttehandel. Det var et gammelt ordtak som het at de fra Soknedalen kom til byen for å selge «bigg» og fra Haug for å selge «åske», men fra Hole for å kjøpe «bobbinett», et slags fint tøy.

— Var de så invari fine i Hole da?

— Det skulde vel være et uttrykk for det, og det var vel myntet på alle officersfamiliene, fogder og lensmenn som bodde i Hole dengang.

— Så er vi vel nu kommet til selve julekvelden?

— Om formiddagen var det storvask på alt folket.

— En sann renselsesfest, kan jeg tenke.

— Å ja, enkelte lauget sig kanskje bare denne ene gangen om året, og noen var det vel som innskrenket sig til å vrenge skjorten.

— Ja, jeg har inntrykk av at øllets tradisjoner kan følges adskillig lenger tilbake her i landet enn vannets.

— Det er ikke så usannsynlig det. Klokken 5 kom alle tjenerne inn, vannkjemmet, og i sin beste puss, og så blev juletreet tendt. Det var også skikk at alle gikk ut og hørte på kirkeklokkene som kimet høitiden inn.

— Dere hadde vel presanger dengangen også?

— Å jo da, barna tenkte vel mest på presangene som nu. Men det var bare nyttegjenstander.

— Som for eksempel?

— Tja, for eksempel pipe og tobakk til mannfolkene.

— Nu er jeg virkelig enig med Dem. Hva spiste dere forresten?

— Festmåltidet var risengrynsgrot og ribbestek, enten vi vilde eller ei. Enkelte brukte lutefisk, og så hjemmebrygget øl.

— Var det noget slikt som vi idag forstår med landsøl?

— Nei, det var såmen farlig sterkt, og den skikk var visstnok ganske utbredt at tjenerne, ved hjelp av øl og dram skulde settes litt på en snurr juleaften. Kanskje en slags fortolkning av at alle skulde være glade den kvelden, og en dunk med brennevin fulgte som oftest med på julelasset fra byen. Kvinnene pleide imidlertid å få mjød, en søt vin som ikke var noget farlig.

— Men siden vi nu sitter her og minnes disse klas-siske delikatesser, hvordan hadde husdyrene det?

— Hester og kuer fikk ekstra stell og foring, og grisene — — —

— Ja, de blev jo syltet, stakkar.

— Å jo da, barna tenkte vel mest på nissen.

— Men var det ikke noen som satte grøt ut til nissen?

— Vi hadde en god gammel kokke, som jeg hadde sterkt mistenkt, men hun vilde aldri la sig merke med det. Forresten har jeg snakket med folk som sier de har sett nissen, og på spørsmålet om han hadde rød topplue og sånnt, blev det svart at han lignet «en grå skugge. Nissen, det var husdyrenes gode venn og beskytter, hvis man stelte pent med ham, særlig julekvelden. Men han forsvant for alltid med det elektriske lyset. Da blev det for lyst for ham.

— Så var det romjula da?

— Første juledag skulde alle kjøre til kirken, i sleder med dombjeller og stas. Det var nok ikke biler og busser og søle dengang, og selskapeligheten varte til tyvende dag jul.

— Hvordan festet dere dengang?

— Hadde jeg husket en vise som blev sunget meget den tiden, tror jeg De hadde fått et ganske godt inntrykk av det. Den er laget av en ukjent, men glad sjel, og eksisterer bare i muntlig overlevering.

— Da er De nødt til å huske den.

— Nei, jeg husker den ikke lenger, men kanskje min datter gjør det.

Med en petitjournalists dødsforakt for høitidelige juleforberedelser, lyktes det mig å trekke fru Wergeland praktisk talt ut av stekeovnen, og bort til pianoet. Efter på det sterkeste å ha bebreidet mig for mitt brutte Brageløfte om å assistere som bakersvend, gikk hun Botten Soot i næringen, med nedenstående muntre vise til en sprudlende melodi:

På Kjølstadgården det lyser til gilde.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Dit kommer alle dem som gjerne vilde
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Skriver, doktor, fut og prest
 og mangen mindre gjest.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Hør kanene de holder foran trammen,
 for nå turer dom jula med gammen.

Inn vralter tykke mannfolk i tulupper.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 I forverkskåper, røde søte tupper.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Der står dom nå på rad
 og Kjølstas'n smiler glad.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og alle er dom røde oppi kammen
 for nå turer dom jula med gammen.

Langs veggen sitter damene i salen.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Mens herrene generte står i svalen.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Akk, fårene er her
 mens bukkene er der.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 I stasen fin, forkastet er nu hammen
 for nå turer vi jula med gammen.

Hør fela spiller op, nå börjar dansen.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og inn av døra triner lensmann Hansen.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Han fører op en vals
 og alle strekker hals.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Så rusler dom nu etter allesammen,
 for nå turer dom jula med gammen.

I kjøkk'net damper jevnt Egyptens gryter.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og duften trenger inn og sinnet fryder.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Så slåes døra opp,
 og dansen sier stopp.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 «Jå, så får de værre så artige,» hilser madammen,
 for nå turer vi jula med gammen.

Og ryper, ribbe, griselabb og skinker.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Står duftende og skjelvende og vinker.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og baierøl en masse,
 alt klirrer dom med glasse'
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og Kjølsta'n sjøl går rundt og skjenker drammen
 for nå turer vi jula med gammen.

Hysch! Fullmakta hos skriver'n står ved bordet.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Han harker litt og griper langsomt ordet.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 For kvinnen nå en skål!
 vår lengsels store mål.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Så stanser han og rødmer under stammen:
 Ja, nå turer vi jula med gammen.

Men Hanestad og Stangeby og Johnsen.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Dom lurer sig nå hastig inn til «ponsen».
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 En liten dundrabeis
 og etterpå en sveis.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og så flår dom Galteru'n ifra Drammen.
 For nå turer vi jula med gammen.

Men Galteru'n blir sint og slår i bor'e.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 «Du kikka jo i korta, jo, du gjør'e».
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og flasker, glass og krus,
 alt slår han ned bardus.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og Johnsen detter midt i «ponse-dammen».
 Ja, nå turer dom jula med gammen.

Men inne går en reinlender med trampen.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Dom danser så det dirrer under lampen.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Med armen fast og stiv
 om pikebarnets liv.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Tett trykker dom til skjortebrystet flammen
 for nå turer dom jula med gammen.

Og under verste ståket og latter'n.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Friir fullmakta til vesle skriverdatter'n.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 «Åh, frøken, svar dog ja,
 åh Petra, gjør mig gla'»
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og Petra svarer både ja og amen,
 for nå turer vi jula med gammen.

Når klokka er som seks på morrakvisten.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Og Kjølsta'n reiser brått sig op fra whisten.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Man skjønner det er slutt,
 her nytter ingen prutt.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Farvell, farvell, ja her var det moro jammen,
 for nå turte vi jula med gammen.

Og i den tause skog av mørke graner.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 Der klinger sang og bjelleklang av kaner.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 I tredve «reamyr»
 hver dame med sin fyr.
 Hei hopp, fallera, hei hopp.
 I fotposer så varme holder sammen,
 for nå turer dom jula med gammen.

Fru Wergeland gjør mig ansvarlig for alle de kakene som måtte være blitt brent i mellemtiden, og jeg fornyer angrepet på mitt «offer».

— Det hørtes unektelig hyggelig ut. Hvem var det som innledet festlighetene?

— Det begynte som regel hos skriveren, og så gikk det slag i slag. — Bønderne vilde heller ikke stå tilbake for embedsmennene i så måte. Det var mange storfolk og megen selskapelighet i den tiden, oberstene på Tandberg og Sørum. Rytteragerne på Storøen og mange flere. Det gikk et ordtak om at «Ringerike engang vilde forgå av storfolk og langhalm.»

— Forekom det andre ablegøier?

— Å gå julebukk var almindelig. Et helt selskap drog med hest og spillemann til nærmeste gård og fikk disse med sig videre, og slik øket det etterhevert til et ordentlig hurlumhei. Og så var det skøite- og skiturer med elendige bindinger.

Kontakten og samfølelsen var vel større i den tiden, næsten alle på Ringerike var mer eller mindre i slekt med hverandre, ved stadig inngifting. Samtidig var hver gård en hel verden for sig.

Tjenerne kom dit ganske unge og grodde fast på gården, til de giftet sig eller døde. Også dette satte et annet preg på juleforberedelsene og selve julefesten.

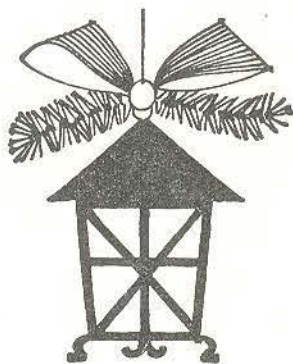
— Var dere egentlig noget frommere i julen da enn nu.

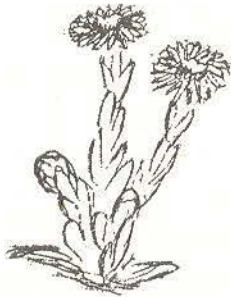
— Det var vi sikkert, smiler fru Moe, — jeg tror man gjennomgående så litt enklere på problemene og religionen i det hele tatt, i den tiden.

— —

Glørne i peisen døde langsomt hen. Skumringstimen var blitt borte i en blunk, og dette var i travleste julestria. Selv en journalist kan til sine tider få vond samvittighet. — — —

Da jeg kom ut på trappen hadde jeg sne på hjernen og brettet uvilkarlig op kraven, men et lunkent vindpust fra Azorene fjernet øyeblikkelig enhver illusjon. Det var bare rene skjære regnet. Og nede i mørket etsteds stod et kjøretøi redningsløst fortapt i søle til opover akslingene — og ventet. Hvilket bilde av julen anno 1934 på Ringerike. Her hvor stemningen engang har vært «reint som et julekort av Kittelsen».

DEN FØRSTE heste- hov

AV

OTTO AUTHÉN

*Den stod i en liten bakke mot syd
tenkte slet ikke aa bli noen pryð
men sprang ut av lengsel mot vaaren,
den saa nok at sneen fremdeles laa tæt
men luften kjendtes saa frisk og saa let
og det narret den vesle daaren.*

*Den ventet paa sol gjennem taakeblaat dis
til aa sprænge det dødskolde dække av is,
den lytter om bækkene buldret
og tøiet sig op saan bare for spøk
for rigtig aa kjende om vaarvinden strøk
og se hvordan sneen den smuldret.*

*Men det skulde blomsten slet ikke ha gjort
for bort fra sin fredete plet kom den fort
en haand kom og grep den begjærlig,
et øieblik efter i knaphul den sat
og lyste som guld av en atten karat
den pyntet i brystet saa herlig.*

*Saa gik det en stund over snehvite marker
og siden i skoge med granpatriarker,
hvor ikke et vaartegn der fandtes,
blomsten sig undret hvor sent det gik,
nu var det heldig man syn av den fik
saa kanskje at vaaren fremmantes.*

*Men haabet om dette brast som saa mangt
det var ogsaa kanskje for meget forlangt
at en hestehovs suk skulde høres,
skjønt alle maa medgi en smaating er nok
til at lokke frem smil av den sureste flok
og at hjerterne let kan røres.*

*Det hændte hvertfald den farende hov,
thi mange saa den og bad da om lov
til aa faa den som aarets første,
den hørte det godt og frydet sig saare,
men jenten fik hastværk og rendte avgaard
og dermed et haab av de største.*

*Litt lenger paa dagen fik blomsten se
et andet øie som godt fulgte med
hvor blomstens bærer sig vendte
og som den ante, en rolle den fik
den blev fangapparat for de træfsikre blik,
som det fremmede øie did sendte.*

*Da kvelden kom tok en fin liten haand
blomsten bort og den skjalv litt saan
men den blev ikke fugtet av taaren
den fæstet sig blot paa den fremmedes bryst
og frydet sig der saa det rent var en lyst
den skjønte at nu kom nok vaaren.*

EINAR HEIMÅS DOKKEN:

Etter gamle veier i Ådalen

TIL SIMENSRUD – et kulturhistorisk museum i skogen

Der bilveien slutter der tar de gamle kjerreveiene fatt. Slik er det mest alltid i de noe avsidesliggende bygder og slik fant jeg det oppe i Ådalen da vi en dag i sommer dro oppover for å oppsøke en gård som jeg alt for mange år siden hadde fått tips om. Det var til Simensrud, en gård på vestsida i Ådalen jeg hadde tenkt meg. Det var nest siste gård på den sida før en når opp til Nes. Og det var her som man krysser Skalerudelven at bygdeveien – bilveien – slutter og den gamle kjerreveien tar til. Og nettopp her var det den første ferdselsveien gjennom

dalen gikk, herfra til Nes og Valdres for så å forene seg til de andre Vestlandsveiene. Først var det som ridevei og gangsti for så etter hvert å bli utvidet til kjerrevei eller kjørevei. Helt fram til 1870–80 årene, altså for 100 år siden, gikk det ferdsel her. Andreas Simensrud fortalte at det nok først var meningen at den nye veien gjennom dalen også skulle gått her, men da det i 1866 ble ny vei så kom den på østsida. Gårdbrukerne på østsida hadde arbeidet for å få veien lagt dit, og slik ble det. Dengang var det jo få storgårder på vestsida, ja, selv Viker gård ble brukt som seter for Norderhov kirke. Når vi følger denne gamle ferdselsvei et par kilometer i både pent og ulent terreng svinger veien til Simensrud av til høyre og så bærer det utfor mot Sperillen.

Gården og slekta.

Simensrud har gårds nr. 23 og bruks nr. 2. Det viser at gården er skilt ut fra Skalerud gård i året

Høyt og fritt med utsyn over Sperillen ligger Simensrud.

1781. Skalerud er eldre og står i folketellingslisten for 1666 benevnt som «ryddingsplass». Man kan vel av dette gå ut fra at gården, som var en stor skoggård, ble delt mellom brødre.

Første eier av Simensrud het Ole Larsen Schalerud. Denne eide gården fra 1781 til 1783. Men dennes søster Guri Larsdatter ble gift med Anders Olsen Holte fra Nes, og det var disse som tok over Simensrud i 1783 og ble stamfedrene til Simensrudet. Ellers finner en i ettetavla forgreninger til mange kjente bondeetter både i Ådalen og Hedalen, bl. a. Goplerudetta. Den nåværende eiers mor er fra Fekjær i Hedalen. Lars Andreas Simensrud heter den nåværende eier født 14-4-31, gift med Bjørg Hansen. Lars og Anders er karsnavnene som har gått igjen i hvert slektsledd like til i dag. Alle menn har blitt sers gamle med en gjennomsnittsalder på ca. 90 år.

I offentlige protokoller består Simensrud av våning bygd 1818. Et eldre våningshus er restaurert

i 1911, fjøs bygd 1902, stall 1904. Til gården hører videre: sag bygd 1870, tjereovn 1878. Dyrkbar jord og voller ca. 70 dekar. Produktiv skog ca. 3000 dekar.

Inne på samme vold på Skalerudåsen ligger Skalerud og Simensrud seter. De ligger på nordsida av en bekk som kommer fra Kilingkjen. Gamle folk kan fortelle at til å begynne med lå de på sydsida av bekken. Uhell og uhygge med dyrene var det da alltid — inntil en ukjent mann en dag kom til dem og sa: — Flytt setrene til andre sida av bekken så vil det hjelpe. Det fortelles at etter at dette ble gjort gikk det bra med dyrene og seterdriften så lenge den varte. Nå er det lenge siden det har rauta seterkyr på disse vollane.

Simensrud ligger vakkert til med skogåsen over og med voller i helling helt ned til Sperillen. Husene «ligger» i landskapet her.

Til Simensrud har det alltid vært godt fiske. Dette forteller Skaleruds eiendomsskjøte best, for her står det at gården alltid skal ha fiskerett i Sperillen under Simensrud grunn.

Sag, møller, sponhøvel under samme tak.

Et hus med mye industri fant vi nede ved stranden. Egentlig var dette store låvelignende hus bygd til saghus og var nok også gjennom tidene velbrukt. For en gård som lå så avsides var det jo av stor betydning å være selvhjulpen med materialer som trengtes til gården, slik som til reparasjoner, fornyelse og nybygg. Alt for ca. 100 år siden ble det derfor satt opp sag på gården. Denne saginnretning ble kjøpt på Modum, og var fra de såkalte «kongsager». Enda er den i god forfatning, og til å være så gammel er den av teknisk god utførelse. Et vannhjul, overvannshjul, av uvanlig stor dimensjon bygd som en skovleturbin har virket som drivkraft. Dette vannhjul er henved 5 meter i diameter og har en midtakse på nære 20 tommer. Og furustokken til denne akse skal være kommet innefra Veslevasslia, forteller Andreas, — det var skog derinne i de dage! Driftsvannet kom fra en bekk som går over gården. Oppe i åsen hvor denne bekk kom fra var det bygd opp en liten dam for regulering av vannet. Men det er ikke bare sag inne i dette saghus. Aksler og remskiver, mest av tre, greiner seg til mange kanter — for herinne finnes 2 møllebruk, det er både til fint og grovt mjøl. Det ble malt mye mjøl her gjennom tidene og især under krigstidene var det jo til stor hjelp ikke bare for gårdens folk. Mangan kornsekk kom nok fram i nattens mulm og mørke

Tre generasjoner Simensrud. Fra venstre eieren Lars Andreas, hans datter Guri, og bestefaren Andreas Simensrud.

Lars Andreas foran restene av den gamle tjereovnen. I sin tid var den innkledd. Foran ligger de gamle tjere- og bektømmer

da, fjordveien eller skogleis. — Om det var fint mjøl på disse møllene? — Da svarer Anders med et lurt smil, at det nok var begge dele det, for «klubben» såg mest ut som et piggsvin da, og stort likere var det ikke med lefsa.» Men enda en industrigren var å finne her i saghuset. Det er høvel for takflis eller takspån som den også ble kalt. Det

var flis som ble høvlet av en kvistfri trekubbe i 60 cm lengde, 5 mm tykkelse og ellers høvlet i kubens bredde. Vanlig var det at en eller annen i bygda hadde slik høvel i gamle dage. Framgangs-måten da var at man fant en kvistfri stokk, skar ned for hver flislengde og satte et hestebeite for høvelen som nærmest lignet en plog. Men her på Simensrud var altså fabrikasjonen overført til maskinell kraft, noe som var både raskere, bedre og billigere, — selv om ikke tiden spilte så stor rolle i den tid. Alt dette er godt bevart. Det viser at det var tekniske interesser og framsyn i Simensrudfolkene allerede dengang.

Tjæreovn.

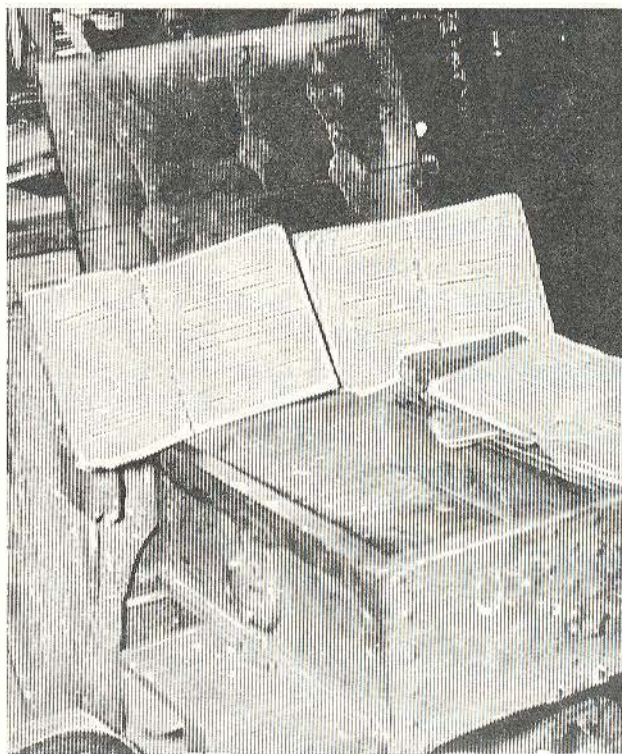
Ellers finnes det på gården rester etter en tjære-ovn som ble bygd i 1878 av Anders Larsen Simensrud. Andreas forteller at det er brent en mengde tjære her, av gårdens folk. Men den ble også leid bort til fremmede skogsfolk som hadde samlet seg råvirke til tjære. Tjære var godt betalt, da den bruktes til mange viktige ting i forrige hundre-året, bl. a. til tjærepreparering av alle slags treskuter og båter, hus og redskaper på landsbygda. Andreas forteller at det meste av tjæren som ble brent her ble kjørt til Hadelandsbygdene hvor de solgte den eller iblant handlet eller byttet med andre nødvendige ting. Det var mest granskog på Hadeland, derfor kunne de ikke brenne tjære selv. Den siste som brente tjære i denne ovnen var en som het Erik Lia fra andre sida av fjorden.

Snekkerverksted og smie.

Gården har sin egen smie og snekkerverksted hvor de forunderligste redskaper og hjelpemidler ennå finnes. Her er dreiebenk eller svarvstol, hvor boller og kopper av tre ble til. Her er hånddrill av samme type som våre forfedre steinalderfolket drilllet hull med. Her er en drillinnretning som de brukte å sette varme på knusk med. Eske til å bære varme eller glør fra sted til sted, og en mengde andre rariteter som skulle til for å lage gårdens redskaper og husgeråd. Her har innsiktsfulle og netthendte menn arbeidet . . .

Alt som et levende museum.

Alle steder en går her på Simensrud er som å vandre i et levende museum hvor en blir satt århundrer tilbake i tida. Fra stue til stue, kjøkken, stabbur, loft, størhus, ja, overalt møter det deg møbler, dekketøy, redskaper, kunst og pynt bevart med en pietetsfull omtanke og glede som det

På loftet finner vi også lensmann Skaugstads reisekiste og sprukne skinnfolianter. Skaugstad var lensmann i 1750 årene. Arstallet på kisten 1753.

bare er forunnt enkelte mennesker å eie. Men burde vi ikke være dem evig takknemlige over at de har denne sans.

Ved å registrere alt som finnes av eldre verdifulle gjenstander ville en sikkert komme opp i mange hundre nummer. For bare å nevne noe av det mest verdifulle og eldste hvor delvis initialer og dato er markert nevner jeg: En kunstnerisk utført snusdåse år 1540, hjørneskap 1685, lensmann Skaugstads jernbeslåtte reisekiste med gulnede morkne skinnfolianter 1753, gulvkløkke laget av Iver Johansen, Hønefoss. Blant jaktgeværer og armégevær av mange ulike typer er et langt armégevær med påsatt bajonett som hadde vært brukt av Lars Andersen Simensrud. Han var med i krigen 1807 til 1814. Vi finner at han ble dimitert 25/2 1815. På alle disse år hadde han vært hjemme en gang.

Kan det engang skapes en Simensrudstue på Ringerike Museum?

Man vil av dette forstå hvilke uhyre verdier kulturhistorisk og lokallhistorisk sett denne samling på Simensrud representerer. Her har levd en slekt som har tatt vare på fedrenes arv og minne, og her lever og gror fremdeles den samme tanke fram.

Ingen folk kan behandle og omgås disse kulturhistoriske verdisaker med en slik kjærlighet og omhu som Simensruds egne, men tenk hvilken verdifull tilvekst f. eks. en Simensrudstue ville bli for Ringerikes Museum om det kunne ærverves. Vil museet noen gang — før det er for sent — få slike interesser og økonomisk makt til å løse dem. Det er en Sandvik vi må tenke på igjen.

At fedrenes minne ennå gløder i slekten, får vi visshet for da den nåværende 35 årige eieren viser oss en godt utarbeidet slektstavle. Her kan den direkte linje føres tilbake til Harald Sorum, Begnaldalen, født i 1570. Hustruens navn og herkomst mangler, men herfra kan den direkte linje følges frem til i dag.

Guri Larsdatter Schalerud som var gift med Anders Holte ble derav stamfedrene til Simensrudetta. Den tredje i slektsleddet var lensmann Nils Olsen Schalerud som døde på Åset 1770.

Den agnatiske suksesjon i Simensruds linje blir da:

- 1) Ole Larsen Schalerud fra 1781 til 1783.
- 2) Anders Olsen Simensrud, født Holte fra 1783 til 1805.
- 3) Lars Andersen Simensrud til 1846.
- 4) Anders Larsen Simensrud til 1882.
- 5) Lars Andersen Simensrud til 1913.
- 6) Anders Larsen Simensrud til 1965.
- 7) Lars Andreas Simensrud er nåværende eier, som arvet gården etter sin onkel som var barnløs.

Og Lars Andreas følger oss ut av gården. Han er av den rette typen til å ta fatt her, rolig forståelsesfull og stolt av sin ætt og sin gård. Vi hadde vært hos et gildt og gjestfritt folk, der den gamle bondekultur ennå levde og fortalte. Vi følger den gamle veien tilbake, den går gjennom hans skog, en verdifull skog med kjempegraner på flere kubikkmeter iblant. Her var bare å ta fatt.

— Det skal bli bilvei her nå, sier Lars Andreas. Ja, det må jo være slik. Ei ny tid krever nye kommunikasjoner også hit til Simensrud.

Vi gikk på den gamle veien for aller siste gang.

OTTO AUTHÉN:

En 50-kilometers fottur til Hønefoss

FOR Å DELTA I TURNOPPVISNING

FOR 62 ÅR SIDEN

I Einar S. Ween's Jubileumsfestskrift 1930 forfattet som en historisk beretning om Oslo Turnforenings første 75 år, står det nevnt at Forturnerskapet den 16. september 1906 gav en oppvisning i Hønefoss etter innbydelse fra Idrettsforeningen «Liv», og troppen besto av 14 mann med daværende kaptein O. T. Klingenberg som instruktør.

Det som er nevnt i overskriften om femtikilometers fottur i forbindelse med denne utferd gjelder bare en av deltagerne, nemlig undertegnede O. A., som dengang ennå ikke var fortuner, men trent på aspirantavdelingen, og jeg var blitt forespurt om å være med og hadde beredvillig sagt «ja», tiltross for at jeg allerede fjorten dager i forveien hadde avtalt med to jevnaldrende skogturkamerater, at vi dagen før, 15. sept. skulle dra opp til Lauvlia på Krokskogen. Jeg antok imidlertid at jeg ved å gå tilfots fra Lauvlia tidlig neste morgen kunne rekke frem til Hønefoss og stille opp på troppen sammen med de turnere som kom med jernbane via Drammen kl. 13,00 ifølge programmet. Kaptein Klingenberg smilte nok litt da han hørte min plan, men da han var sportslig innstilt gjorde han ingen innvendinger.

En av mine turvenner, som skulle være med på ferden opp til Lauvlia var fotballspiller i «Mercantile Sportsclub», og denne hadde så lørdag 15. september tatt imot en innbydelse fra et hollandsk krigsskip, som lå i Oslo den gang, om å ha en match på Frognerbanen lørdag ettermiddag, og min venn, som forøvrig også var medlem av Turnforeningen, var tatt ut som venstre halfback.

Det satte inn med duskregn denne dagen, og den gamle grusbane på Frogner ble snart spekket med søledammer, som sprøytet sitt innhold over spillerne når ballen befant seg der og løperne skulle prøve å karre den til seg i kamp med djerve motstandere. Svarte bakender og tilgrisete fjes over sølestenkte hvite skjorter markerte den berømte hollandske renslighet, og «Mercantile»-gut-

Løvliseter om sommeren.

tenes lyseblå og hvite lerretsbuser avspeilte under alle søleskvettene deres forhåpninger om seier i matchen, men den endte uavgjort 2-2, hvilket begge parter var meget fornøyd med under de miserable baneforhold.

Klokken ble over 18, før vi kom avsted med en Holmenkolltrikk, den tredje deltager i skogturen hadde etter avtale dradd noen timer før og lovet å tenne opp et passelig stort bål på en knaus ovenfor Lauvlisetra, så vi kunne stevne frem mot det i kveldsmørket, som falt tidlig over skogen nå midt i september.

Mens vi satt i trikken opp til Besserud kom et kraftig tordenvær med tallrike lynnedslag, som skapte ekstra elektrisk belysning, men heldigvis sprang det hverken lampekupler eller ruter og vi slapp også å oppleve trikkestans, men til gjengjeld strømmet strie skurer ned over Ankerveien til Sørkedalen og øste også sin velsignelse på oss hele dalen oppover. Min kamerat som gjerne kortet landeveis marsjer med å spille på munnharmonika,

foretrakk denne kveld å gå med bøyd nakke mot været, ellers ville han ha opplevet å kjenne regnet strømme inn på kroppen gjennom begge armlinjingene og harmonikken ville stadig bli fylt med vann, selv om han spilte «Sjå soli på Anaripigg».

Jeg spurte min ledsager om han følte seg støl i kroppen etter fotballkampen, men han mente at denne bare hadde gjort ham mere spretten og gitt god forhåndstrening til å jumpe over eller kanskje oppi de vassgropene, som dukket opp på stien mellom Aspeskogplassen, der kjøreveien sluttet, og Heggelidammen. Vi hadde ikke tent noen løkt ennå, og så lenge vi gikk på landeveien hadde vi gjenskin av søledammer som retningsviser og ellers kunne det skimtes enkelte lysskjær fra de gårder som lå langs elven eller åsbrynet. Ved Sørkedalen kapell svinget veien rundt foten av Venneråsen, passerte åmotet av Langli og Heggeliveien og over brua mellom nedre og øvre Lyse. Det var stille utendørs på disse to gårdene, hvor vi så ofte hadde vært innom og fått tillivs en mugg melk, og heller ikke på den øverste plassen Aspeskog var det noen folk å se eller høre, så vi trasket traust oppover de steinete kleivene, hvor en ikke kunne se stort foran seg. Vi spanderte nå den første lysestompen i den vesle løkta vi hadde med og unngikk dermed å snuble i oppstikkende storstein og sleipe trerøtter, men farten ble mindre og rett som det var dumpet vi ned i groper, som sendte sitt skvalpende innhold av regnvann opp i våre fjes, hvor svetten rant ustanselig og blandet seg med himlens sluser. Stien gikk mange steder på kanten av bratte skrenter ut mot Heggelielven hvor de hvirvlende vannmasser sydet med hvite skumflak gjennom slukter og trange gjel, og brusset fra elven overdøvet raslingen av våre egne skritt. Stigningen utløste alle våre krefter, men vi var ikke på noe vis utpumpet, da vi omsider hadde passert de syv kloppene, som lå over småbakkene på plataet nedenfor Heggelidammen. Herfra trakk skogstien seg et stykke fra vannet i småkupert lende bortover til Vakersetra før den svinget opp til Heggelisetra ved den øvre enden, og mens vi hadde kunnet gå ved siden av hverandre opp de drøye steinkleivene hittil og nyte fordelene av løkteskinnet, måtte vi på den smale Vakerseterstien gå bak hverandre som trollene på Hedalsskogen, og bare den som hadde løkta fikk sett seg for, mens den bakerste fikk dilte etter så godt det lot seg gjøre, når lysskinnet plutselig flyttet seg fra stien og presenterte en dyvåt bunt med granbuskegreiner i fjeset på ham som trodde stien fortsatte rett fram.

Forfatteren nyter utsikten.

Vi nådde også Heggeliseteren uten å treffe på noe levende vesen eller høre bikkjelåt innenfra og fortet oss så mye vi kunne på den brede stien herfra og bort til Gagnumseteren i nordenden av Lille Heggelivann, hvor det gjaldt ikke å fomle seg bort i et virvar av stier og sumpig terreng, og det var også snart slutt på lysestumpene våre.

For å komme videre til Lauvli var det best å fortsette fra Gagnumseter et lite elvedrag opp til Skamrekdammen, hvor stien først gikk over selve demningen og så skulle den ta opp over en åsrygg og videre innover i marka frem til Lauvli. Eventyrfortelleren P. Chr. Asbjørnsen kom jo på viotta her, da han opplevde sin «En sommernatt på Krokskogen» i 1826, fordi den orientering om veien han hadde fått på Lyse, ikke stemte helt med faktum. Det eneste som var riktig var nok at det var litt «vringel og kringelkrangel og stykkomtil var det slik at veien mest ble borte.» I dagslys hadde vi før pleiet å ta åsen på skrå uten å holde noen av stiene, så istedetfor å følge den parole som konen på Lyse hadde gitt om å «gå tel venstern og ta av på høgern», buste vi like godt rett opp åsen vi hadde foran oss med sine søkkvåte trær og sleipe måsaflak innimellom, idet vi håpet å kunne få øye på det bålet, som tredjemann i laget skulle holde liv i til vi nådde frem, når vi først hadde klart å komme til topps og fått utsikt over terrenget. Dette stemte også enda det syntes å være flere kilometer unna, men vi gjøv på over småknauser og rabber, gjennom bjerkeholt og oppetter svaberg, langs myrdrag og bekker, hvor en

mistet kontakten med bålet, men fant dette lyspunkt igjen når vi kom forbi hauger og koller, som dukket opp i marsjretningen, og som vi kunne ta ny peiling på.

Det var glede i Jerusalem, da vi fikk svar på vår hojing for å melde av at vi var i anmarsj, og vel fremme hilste vår trauste venn oss med et spann melk, som gikk ned i de ankomnes struper som skulle dette fluidum være helt ned i svelget på flodhester. Vi liknet imidlertid mere to skipbrudne, som hadde karret seg iland og som nå strakte sine vasstrukne armer mot bålet, som kastet sine flammeter ut i mørket og skapte fantastiske figurer av småfuruer og einerbuser, som omgav bergknausen. — Lauvlisetra lå like nedenfor på en skrånende svær slette med skigarder rundt og vi følte hvor velgjørende det var omsider å komme i hus etter denne friske omgang med naturens fuktige makter.

Den som ennå setret på Lauvliå så sent som 15. september, var vår eiegode Maren Bjørnstad fra Vegårdsfjordingen i Hole. Hun hadde holdt til på Lauvliå i en rekke år og var nå i 60 års alderen, men fremdeles rask som en ungjente når det gjaldt å fare omkring i skogen og lete etter buskapsen, når den ikke svarte på haukinga hennes.

På peisen i seterstua brant et herlig bål som lyste opp på veggene og kastet sitt flakkende skinn over de svarte takbjelkene. Vi vrenget av oss de klissvåte plaggene, fant fram tørr skjorte og skiftet strømper, som ble hengt opp rundt peisen, og så diskuterte vi opp med provianten og kom snart til hektene igjen, mens kaffe ble slubret ned i durable slurker. Marsjens forskjellige episoder ble berettet med den vanlige utbrodering av dramatiske islett, men da det nå var blitt nesten midnatt og trettheten ség inn på alle, var det tid for å komme til køys. Selv skulle jeg jo opp tidlig neste morgen og legge ivei de to-tre milene til Hønefoss.

Støvlene mine ble anbragt i passelig avstand fra ilden for å tørke, og de sto sammen med de andres fottøy i en halvkrets innenfor peiskanten, så ble lampen slukket og vi lå og småpratet en liten stund, mens vi kikket fra sengebenkene bort på det koselege interiør, men snart rådet stillheten fordi alle var sovnet. Om noen hadde vært oppe om natten og puslet med varmen på peisen, ved å legge på et par kubber, vet jeg ikke, fordi jeg stakk avgårde ved seks-tiden neste dag mens de øvrige sov, men da jeg skulle hente støvlene i halvmørket oppdaget jeg at det røk mistenkelig av skaftene og de var for hete til å gripe fatt i med bare fingrene. Da de

var blitt såpass avkjølet at en kunne ta i dem, brast overlæret med snørehullene som om det skulle være nybakte krumkaker. Ja, hva skulle en så gjøre? Helbefaren skogskar var jeg vel dengang ikke, men noe utstyr hadde jeg av både remmer og fiskesaker i ryggsekken samt litt tynn metalltråd. Støvlelissene var ubrukelige, men ved å surre remmene rundt sålene og den gapende åpning over vristen og trede metalltråd fra den gjenværende faste del av støvlene på dene siden til den motsatte siden, fikk jeg det til å henge sammen. Så bar det med freidig pågangsmot den brede skogstien bortover til Stubdal. Været var morgenkjølig og bidrog til å holde frisk fart og spretne hopp over vassgroper og dumper. Kleivene ned til Åsa med sine glatte svaberg og storstein i vekslende fylde, gav flott anledning til turnmessig forhåndstrening og senere gikk det i raskt marsjtempo på landeveiens ytre kanter innover til Norderhov og Tandbergmoen med ankomst på Kvegutstillingsplassen i Hønefoss ved elleve-tiden om formiddagen. Jeg fikk skiftet i et skur og stod ferdig i turndrakten, som heldigvis hadde holdt seg tørr i sitt omslag

*Krokkleiv-bassen på Kleivstua pinsen 1938.
Otto Authen junior og senior.*

Historier om «Gleden»

For mange år siden bodde det i Hole, på en liten plass i nærheten av Guriby en bygdeoriginal ved navn Jørgen Hendriksen. Han ble kalt for «Gleden» da han alltid var en munter og glad laks, med svar på rede hånd enten han var edru eller full — men øltørst var han som regel — og da han attpåtil var en stor humorist, er det utallige historier om ham.

Han ernærte seg ved å gå rundt på gårdene å lappe sko og sette i stand seletøy for bøndene. Men, så fort han fikk seg noen slanter bar det til Hønefoss og samlaget for å få slukket sin tørst. Han ble full av en flaske. På hjemvegen ble han ofte overfalt av tretthet, og trangen til å sove ut rusen gjorde at han enkelt og greit la seg i vei-grøften. En gang han lå slik og sov rusen ut kom en kjent Norderhovsmann ridende forbi. Han stoppet hesten, pirket bort i Gleden med ride-pisken og spurte hvem han var. Gleden våknet, støttet seg opp på albuen, så plirende opp på rytteren og stammet, som han hadde for vane. «Je-je-je heter Jø-jø-jørgen He-he-hedriksen — men jeg har alltid hø-hø-hørt fi-fi-fine folk presangerter seg først.

En annen gang han kom fra Hønefoss og måtte ta seg en hvil underveis, ség han overende med den følge at korken spratt av flasken og de dyrebare dråper klukket og rant ut, hvorpå Gleden

tross regnet kvelden før, da oppvisningstroppen kom fra Oslo med trampoline og sprangbord som vanlig. Det hele løp heldig av med god tilslutning av publikum, og resten av denne høstsøndag var vi gjester hos Idretts- og Turnforeningen «Liv» på Gladvedts Hotel i Hønefoss, i hvis hyggelige gamle lave stuer det ble fest til siste tog satte punktum for dette besøk fra Oslo, hvor jeg for første gang hadde den glede å være med som aktiv deltager, medbringende en vassblemme som sprakk på trampen.

lakonisk skulle ha uttalt: «Je-je-jeg hører din røst — men jeg ka-ka-ka kan ikke hjelpe deg!»

En klar høst-dag var han riktig ille ute. Han hadde forvillet seg ut i Rugåkeren på Stein. Den var både tett og høy, og Gleden var liten, og tilfeldigvis hadde en av husmennene oppdaget bølger i åkeren og en ynkelig røst som sa: — Herre Gud — hjelp meg ut av denne forfærdelige skov!» Hvorpå han åbenbart ble bønnhørt — kom seg ut av åkeren — men snublet på kanten og datt ut i evja. Det heter jo i lignende tilfeller fra asken og ut i ilden — men Gleden han datt altså i vannet. Han ble kanskje edru — iallfall redd for å drukne og ba omigjen: Kjære Gud, hjelp meg. Han ble bønnhørt også denne gang, og fikk tak i en seljekvist fra et kjerr som vokste i vannkanten. «Ja, nå greier je meg sjøl, kjære Gud,» sa Gleden, hvorpå kvisten knakk. Så kom et jammerrop igjen: «Nei, men skjønner du ikke spøk du da Gud!»

En dag fikk Gleden besøk av selveste soknepresten. — Det hadde kommet ham for øre at Gleden hadde et kvinnemenneske boende hos seg. Presten så over brilleglasset på Gleden og formante ham i rette ordelag at dette gikk ikke an, da han ikke var gift med henne. Gleden hadde svar på rede hånd han. «Me-me-me meg bekjent, så har soknepresten også sin husholderske,» svarte Gleden. En dag skulle Gleden gå fra sitt hjem til smia på Vik. Det var holkeføre, og Gleden datt, skled nedover et stykke, reiste seg og datt igjen. — «Ja, holder det på slik kommer je jo snart ned til Ja-ja-ja Jakopsen,» tenkte Gleden høyt.

En dag forvillet han seg ut på Røysetangen — han trev en spisslede som sto ut med en låvevegg og ruslet av sted med den. Bonden oppdaget dette og innhentet Gleden og sa tydelig fra at han ville ikke ha noe av slik tjuveri. Gleden slapp sleden og svarte såret: «Dette ka-ka-ka kaller je ikke tjuveri jeg. Dette kaller je for a-a-a arbeidsiver jeg,» sa Gleden og ruslet videre.

FOGED I. WIEL:

Beskrivelse av Ringerike

år 1743

Folkets Naturel og Inclamation.

§ 117.

Dette Folk er i Almindelighed et arbeidsomt Folk, thi omendskjønt endeel liderlige og ødsle findes iblandt dem, som ilde bortsætte hvad de eje, og anvende Tiden til Daarligheder; saa kan man dog derfor ikke dømme ilde om det ganske Bygdens Folk.

Det var som poeten siger:

Unius ex scabie, et prurigine porci, at dømme en hel Hjord var skabbet, og hvor finder man en Bygd, der jo har nogle raadne og unyttige Lemmer. Dette kan jeg sige: den største Deel ere gode Mænd og saadanne, som med rette tilkommer dette Epitheton:

Indociles pauperiem pati.

§ 118.

Jeg troer neppe, der findes bedre Agermænd end paa Ringerige. Jordan drive de med største Flid og Forstand, de finde paa nu at arbejde Jordan saa, nu saa, nu saae de et Slags Sæd i den, nu en anden, alt for at sætte Prøve paa, hvilket der er det bedste, og det udvælge de, saa at de kjende deres Jord vel, og de lade intet Stykke, som kan tjene til nogen Slags Nytte, ligge foragtet, men anvende det dertil, hvortil det kan tjene. Det er og fornødent for dem, da det er just det, de skal leve af, thi de have intet andet at slaae Lid til, om de ellers vil holde Armoden ude. Man saae dem derfor i de Aaringer at være utrængte, og have til Nødtørftighed, og en stor Deel derover, thi at de i afvigte dyre og slette Aaringer ere blevne saa forarmede, maa ingenlunde tilskrives deres Ladhed, men Guds retfærdige Straf, der har hjemsøgt dem med flere med dyr Tid, hvorfore man og seer dem nu, da Gud velsigner Aarene, at arbejde indtil Blodet, for at faae Armoden paa Døren.

Labor omnia vincit improbus, et duris urgens in rebus egestas.

Det er et Folk, som kan taale ondt, og maatte man med Forundring see med hvad Bestandighed og Taalmodighed de lede Hunger i de forbigangne Aar, da de maatte bage sit Brød af Mask, Rughalm og Bark, hvoraf den yderste tjente dem til Brødmeel, men den inderste og finere til Meel at koge Grød af. Det var ret bedrøvelig at see, saa mange Mennesker gik til Skovs for at flaae Bark til deres Føde, som ellers er Creaturenes Ophold, og dog alligevel arbejde de, skjønt Kræfterne sloge dem meget Fejl formedelst den slette Føde, og velsignede stedse Kongen, der var saa naadig, at han vilde understøtte dem imod den styrtende Armod.

§ 119.

De ere duelige Stridsfolk, især deres unge Mandskab, som dertil bliver anført, thi som de, saavel som de gamle og unge have Ambition, skamme de sig ved at cedere nogen i noget, som kan være dem til Ære. De ere og troe og lydige imod deres Øvrighed, saa man kan sætte Lid til dem, hvilket de udvise til Fædrelandets Bedste i sidste Krig paa Krogskov, da de Svenske vilde bryde derigjennem.

§ 120.

De ere og ingenieuse, thi man finder en og anden, som, om de kom til at rejse eller bleve vel anførte, vilde blive anseelige Kunstnere, og der er ingen iblandt dem, som jo kan gjøre noget med sine Hænder, og meget, som Bønder i andre Lande købe for Penge, gjøre de med en Tællekniv, og alt deres Gaardsredskab forefærdige de selv.

§ 121.

Qvinderne ere og arbeidsomme, de sye, spinde og væve adskillige Slags, dog ikke i nogen Mængde at de kan sælge, thi de avle knapt saa meget

Lin og Hamp, at de kan have til deres eget Brug, og lidet Uld falder paa Ringerige, formedelst at deres Gaarde produsere saa lidet Græs, at de ikke kan holde nogen Mængde af Souer De have godt Naturel til at lære, og have de Gamle den Viis, at de fortælle Historier om Aftenen, for at holde deres Børn og Tyende fra Søvn, og at de skal være flittige til Arbejde. Derfor hører man de gamle Koner, naar de med deres Børn og Tyende sætte sig ned at spinde eller binde, at udbryde med de Ord hos Poeten: *Utile opus manuum vario sermone levemus, perque vices aliqvid, quod tempora longa videri non sinat, in medium vacuas referamus aures.*

Og ingen forstandig Huusmoder er enten selv ledig eller lader sine Piger være uden Arbjde, men alle have at bestille.

Aut ducunt lanas, aut stamine pollice versant aut hærent telæ, famulasque laboribus urgent.

§ 122.

Men i disse dyder have de og store Laster. Den medfødde Ambition declinerer ofte til Utidighed, at de gjerne vil prunke og ansees for noget mere end Bønder, hvorfore man seer Mandfolkene at gaae med Kjole og Væst. Da fattige have samme af Vadmeel, men de andre af Klæde, og Qvindfolkene med Kramvarer, da paa andre Steder Bønder og deres Hustruer gaae alene med Vadmeel og hjemme arbejdet Tøj. Og i deres Handel, den ene med den anden gjøre de sig en Ære af at fixere eller rettere at bedrage hinanden, hvormed de indbilde sig at vise, at de besidde Forstand, og ere snildere end andre. Heraf kommer det, at den ene med Forsigtighed omgaaes den anden, og troer ingen, som man siger, længere end til Tænderne. Disse Laster omendskjønt de ere store, saa dog, da de ved det ene distingvere sig fra andre, og ved det andet befordre sig til Fordeel, ere de ikke lettelig at bringe derfra, jo mere de erhverve, destomere forfalde de til Gjerrighed, og den rigeste Mand er gjerne den gjerrigste. Men derimod bringer Armod en Deel til at lade Hænderne reent falde, og henvende sig til Drukkenskab og anden Lidderlighed, saa at, som de rigeste ere de mest paaholdne, saa ere de Fattigste gemeenlig de meest ødsle, men i Almindelighed kan man sige, at det Gode hos dem overvejer det Onde.

*Nye møbler har mennesker hatt
helt fra de første mennesker satt,
derfor har prisen nå steget på gamle
og vi som er unge begynner å samle.*

*I Aadalen fant jeg et sløret speil
med et utall av gamle verdifulle feil,
litt guld og no'n roser var falt av rammen,
men heldigvis lå det på gulvet alt sammen.*

*Paa Tyristrand fant jeg en håndmalt skammel,
ekspertene mente at den nok var gammel.
En avbleket dukke med rosenrød kjole
stammet visst ganske bestemt i fra Hole.*

*Naa tar jeg det hele og gir til muséet,
pluss messingstaker og mangletræet.
Jeg liker å vite at tingene får
en plass i den gamle prestegård.*

S a m l e r .

ingerikes **BYGNINGS
ARTIKKELKOMPANI** AS

Tlf. Sentralbord 22711

JERN - BYGNINGSARTIKLER
MALERVARER - KJØKKENUTSTYR
TEGLVERKSPRODUKTER

**Øl og
Mineralvann**

A.S HØNEFOSS BRYGGERI